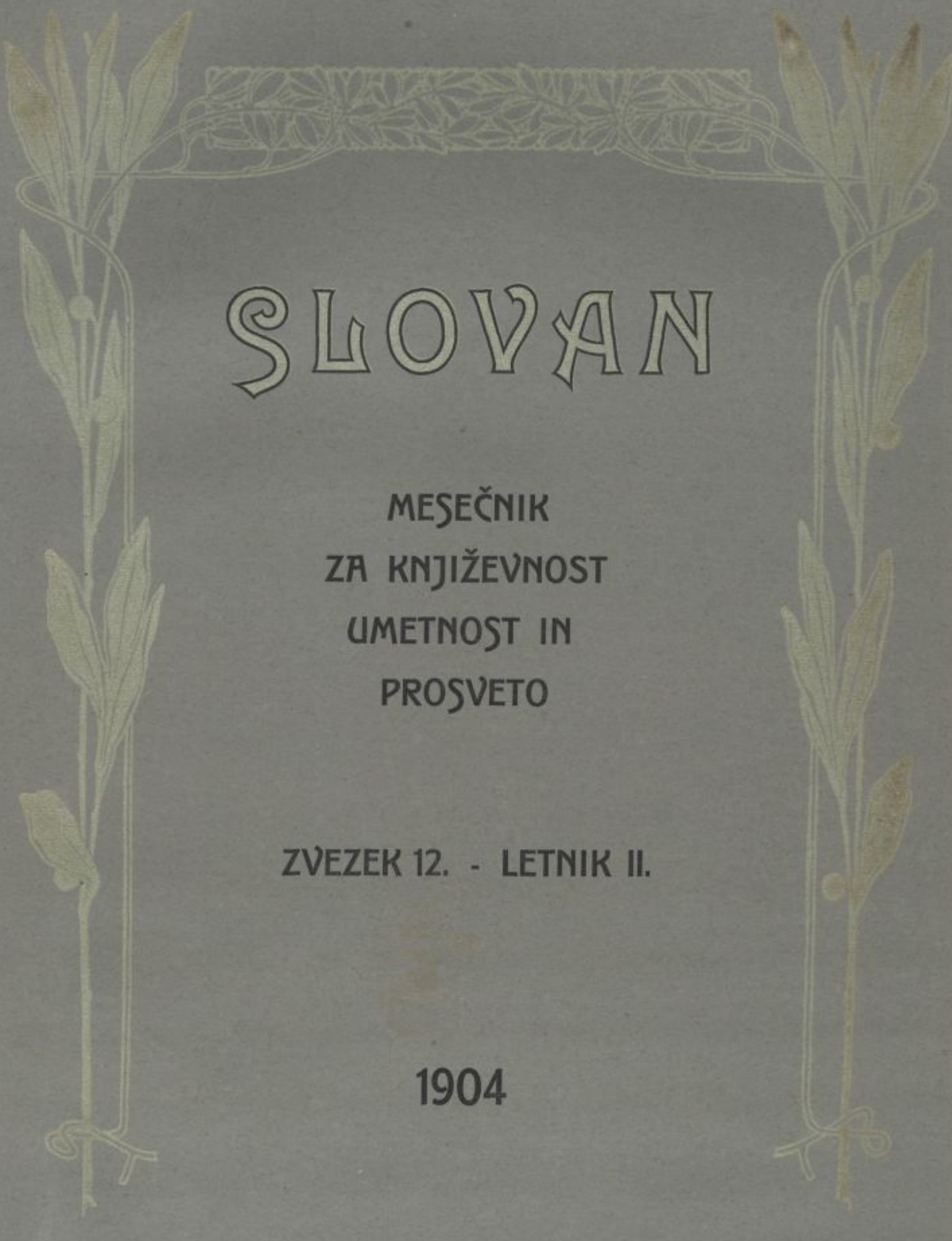

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

ZVEZEK 12. - LETNIK II.

1904

VSEBINA.

Fr. Govékar: Jugoslovanska kulturna vzajemnost	353
Pavel Golob: Hrepenenje	355
Mara: Sabljici	355
Ivan Cankar: Na Golgato	358
Nataša: Tam na razpotju	359
Dr. Jos. Vošnjak: Ljubljana po potresu in sedaj	361
Nataša: Opolnoči	363
Olčev Igo: Roman umetniškega samouka	364
Pavel Golob: Noč	371
Dr. Démetér Bleiweis-Trsteniški: I. Kongres srpskih lekara in prirodnjaka	372
Zofka Jelovškova: Nada	378
C. Golar: Na gostiji	381
A. G. Matoš: I. Jugoslovanska umetniška razstava	382

Listek 385

Književnost. Vojanov-Rudolf Maister: Poezije. — Vek. Spindler: „Zapiljal je jug . . .“ — Menično pravo. — Za resnico. — Koledar družbe sv. Cirila in Metoda. — Koledar družbe sv. Mohorja za l. 1905. — Fr. Govékar: „Rokovnjači“. — Talija. — † Dr. Vladimir Levec. — † Anton Fabris.

Gledališče in glasba. Slovenska drama. — Slovenska opera. — Vikt. Parma: Nove skladbe. — Ruska drama med Nemci.

Umetnost. Kralj Peter I. in jugoslovanski umetniki. — Slovenska umetnost v Belemgradu. — II. jugoslovanska umetniška razstava. — Josip Germ: Bled. — Spomenik A. S. Puškina. — Spomenik poljskemu pesniku Adamu Mickiewiczu. — Spomenik Emilu Zoli.

Raznoterost. Trije literarni jubileji. — Vseslovanski časnikarski kongres v Ameriki.

Naše slike. S I. jugoslovanske razstave: Celestin Medović: Portret gđe. M. (umetniška priloga); Svit. Peruzzi: Portret naravoslovca; V. Bukovac: Zavesa hrvatskega deželnege gledališča v Zagrebu; S. G. Roksandić: Suženj; S. Peruzzi: Mati, Smrt je ljubezen — smrt je življenje; C. M. Medović: Sv. Katarina; Klem. M. Crnčić: Drvarji v Spletu; N. Mihajlov: Portret T. J. Todorova; P. Vučetić: Kralj Peter I.; S. Ivanov: Sv. družina; R. Frangeš: Sv. Dominik; N. Mihajlov: Moja obitelj. — Ivan Rendić: Mortuos plango (umet. priloga). Portret dr. Vl. Levca.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Gosp. dr. prof. Josip Tominšek nam piše:

Slavno uredništvo: Vprašujete me, kaj pravim h korespondenci med uredništvom „Doma in Sveta“ in med dopisnikom, ki mu je ime „Samo“. Kaj naj pravim? — 1.) Jaz se ne vtikam v tujo korespondenco. 2.) Nerodnost, ki jo je napravilo uredništvo „Dom in S.“-a v zadnji številki, bi jaz popravil le tedaj, če me naprosi v dostojni obliki. 3.) Kdor je iz mojega članka v 9. šte. „Slovana“ pobral vse to, kar se mi imputira in izvaja po čudnih vijugah, se mu godi po Jean Paulovem izreku: „Obrnili ste sami kravo z zadnjim koncem proti jaslmi, potem pa se čudite, da nima na glavi repa!“ —

Čudno pa je, zakaj se uredništvo „D. i. S.“-a zaradi mojih besed tako razburja. Saj vendar ni prišlo iz ravno-

težja, dasi je prof. dr. Štrekelj — jaz sem bil v svojih besedah le njegov neoriginalni naslednik — v zadnjem sešitku „Nar. pesmi“ na str. XI.—XII. (jaz sem ju citiral!) zapisal „Dom in Svetu“ tole v album: „Kdor sodi po načinu naših moralistov . . ., tak sodnik bi moral sežgati skoraj vse umetne pesnike, pri nas od Prešerna do Murna . . . celó marsikateri sotrudnik Dom in Sveta bi se cvrl na ti grmadi“ in kar še sledi, manj drastično ali tem ostreje! — Morala se pač ne dokazuje, ampak jo človek ali ima ali pa je nima. Ko bi se pa poslej „D. i. Sv.“ imenoval „moralen list za . . .“ itd, bom jaz prvi, ki si bom zabeležil med rede, ki jih zasluđuje list z vsem, kar se ga tiče: „Sittliches Betragen: lobenswert.“

Bratje Novakovič

Prodaja v steklenicah in
pisarna:

Ljubljana,
Stari trg št. 15

lastniki vinogradov
na otoku Braču in
v Makarskem pri-
morju v Dalmaciji

Skladišče in prodaja na
debelo

Spod. Šiška
Vodnikova cesta,

priporočajo svoja domača, izvrstna namizna, dezertna, krvna, črna,
rudeča in bela

dalmatinsko žganje,
tropinovec, dalmatinski vinski konjak in dalmatinsko olivno olje,
po neverjetno nizkih cenah.

Razpošilja se
v posodah po 100, 300 in 600 litrov. — Kdor pošlje svojo posodo dobi vino mnogo
ceneje. — Vzorci in ceniki zastoj in poštnine prosto.

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov
v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne pred-
mete, kakor:

čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po
kolikor mogoče nizki ceni.

Priporočam p. n. čast. gosp. trgovcem
in slav. občinstvu svojo največjo, naj-
cenejo zbirko sladčičarskih izdelkov.

fine bonbone,
pecivo itd.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna

Založna knjigarna

Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.

Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačila, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najbolje kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

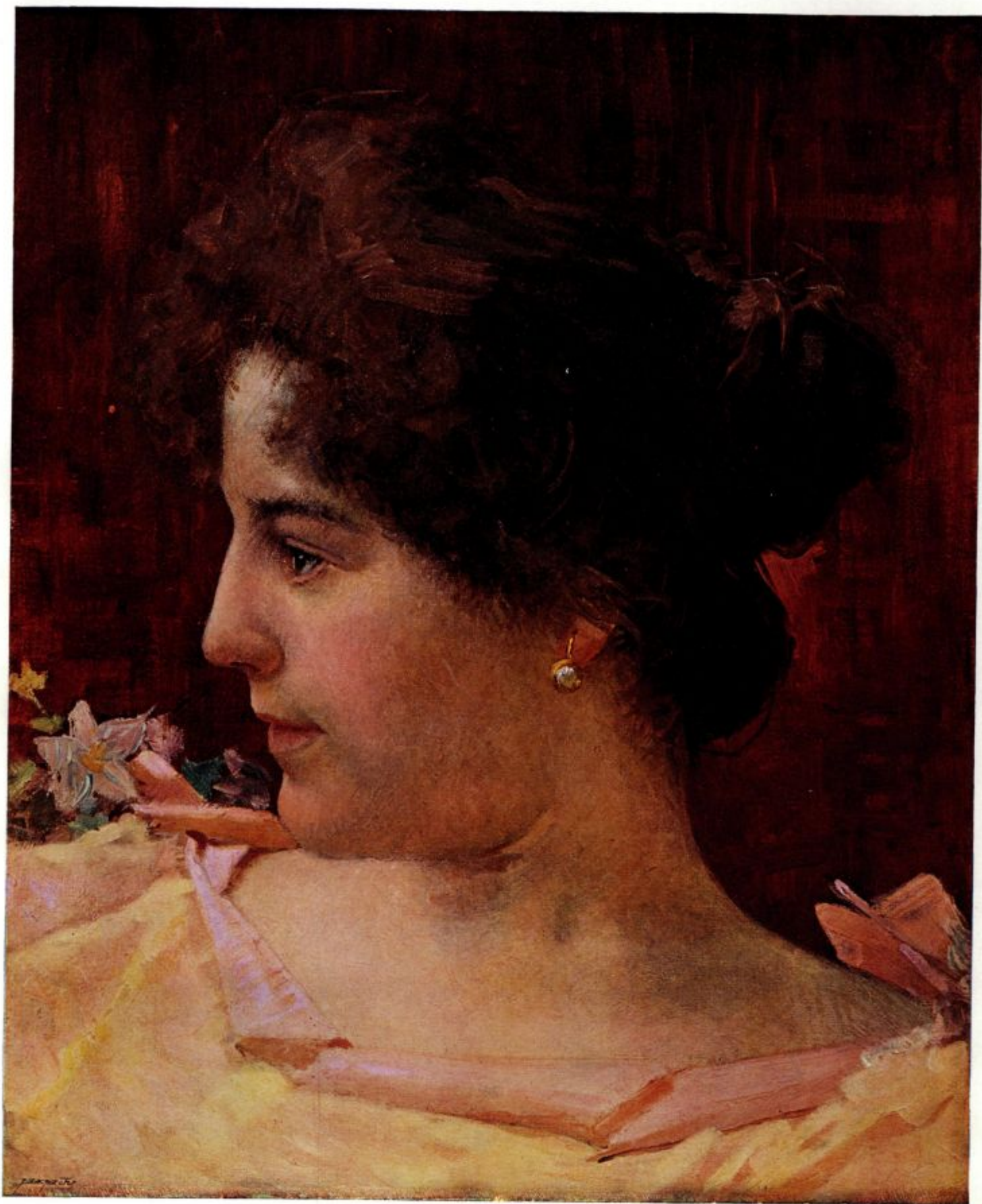
Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov

tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petič-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.

S I. JUGOSLOVANSKE RAZSTAVE.

CELESTIN MEDOVIĆ:
PORTRET GĐE. M.

S I. JUGOSLOVANSKE UMETNIŠKE RAZSTAVE
V BELEMGRADU.

SVITOSLAV PERUZZI:
PORTRET NARAVOSLOVCA.

JUGOSLOVANSKA KULTURNA VZAJEMNOST.

V proslavo stoletnega prvega in zmagovalnega ustanka srbskega naroda ter v proslavo kronanja kralja Petra I. so se vršile v drugi polovici septembra meseca v Belemgradu svečanosti, ki morejo imeti največjo važnost za razvoj in utrjenje jugoslovanske narodne in politične vzajemnosti. Srbski, hrvatski, bolgarski in slovenski akademiki so na svojih sejah osnovali med akademičnimi jugoslovanskimi društvi trdno vez in krepko organizacijo vsega jugoslovanskega velikosolstva; srbski, hrvatski, bolgarski in slovenski zdravniki in naravoslovci so ustanovili na svojem kongresu med seboj in med svojimi strokovnimi društvi najtesnejše zveze; srbski, hrvatski, bolgarski in slovenski umetniki in literati pa so sklenili najintimnejše pobratimstvo ter se združili v močno jedinstvo.

Zdi se mi, da je pri tem za vse slovanstvo epohalnem dogodku najvažnejše to dejstvo, da so sklenili veliko jugoslovansko združenje mladi akademiki, mladi zdravniki, mladi umetniki in mladi literati. V mlada srca, v mlade, a resnobne,

svojih visokih ciljev krepko zavedajoče se duše se je položila v svečanostnih dneh beligradskih kakor živa iskra sveta ideja vzajemnosti, ki pač ne ugasne nikdar več! Naša odrasla mladina, naši mladi možje so sklenili duševne vezi, ki morejo dati usodi jugoslovanske skupne naše domovine tak kulturni značaj, kakoršnega bomo sami hoteli.

Ideja jugoslovanske vzajemnosti pa se v Belemgradu ni javljala le v platonskih govorih in abstraktnih načrtih, nego se je kazala že v realni obliki.

Najsijajnejša podoba žive jugoslovanske ednosti je bila prva jugoslovanska umetniška razstava. Blizu 600 umotvorov 110 jugoslovanskih umetnikov je bilo združenih pod isto streho beligradskega vseučilišča, združenih brez sovražnega tekmovanja in brez najtišjega nesoglasja. Srbi in Hrvatje, Bolgari in Slovenci so stali v eni vrsti kakor sinovi iste matere, istega očeta, kakor bratje, udani drug drugemu v ljubezni in spoštovanju. Tako je postalo meso in kri ono, kar se je še pred kratkim smatralo za

lepo, a neizvršljivo idejo vznesenih patriotskih src. Jugoslovanska umetniška razstava je prva manifestacija stvarnega uspeha na polju dela za kulturno zjedinenje Jugoslovancev, drugi, trajni in vidni dokaz tega epohalnega dogodka v zgodovini štirih narodov slovanskih pa bode „Jugoslovanski almanah“.

Ideja rodi idejo; tako je ideja razstave rodila idejo almanaha. Kar je trajalo nekaj tednov v vsej svoji krasoti, to naj se trajno ohrani v knjigi! Tako so torej sklenili jugoslovanski umetniki in literati, da se izda tekom prve polovice l. 1905. almanah z vzornimi reprodukcijami v Belemgradu izloženih slik in kipov, hkratu pa naj jugoslovanski pisatelji brez razlike izpolnijo 40 pol, t. j. člani vsakega naroda po 10 tiskanih pol. Tako bodi „Jugoslovanski almanah“ večni spomenik pobratimljenja v Belemgradu med jugoslovanskimi umetniki in literati, — spomenik „aere perennius“ na krasne dneve, ki smo jih doživeli v gostoljubni prestolnici kraljevine srbske na povabilo jugoslovanske mladine!

Izraz umetniške vzajemnosti je bil tudi jugoslovanski večer v „Narodnem pozorišču“. Srbsko akad. društvo „Obilič“, bolgarska pianistka gdč. Čeren, srbski virtuoz na goslih, g. Pera Stojanović, slovenska koncertna pevka gdč. Mira Dev, srbska drama, hrvatsko akad. društvo „Mladost“ in slovenski oktet . . . ta raznojezična družba je podala občinstvu raznih slovanskih narečij umetniški koncert, ki je znamenito manifestiral v tonih, petju in besedah večno resnico, da smo Jugoslovani eno samo veliko pleme širih dialektov, ki so si med seboj slični kakor deca iste obitelji!

Jugoslovanska akad. mladina je sprejela na svojem kongresu resolucijo:

„Srpska, bugarska, hrvatska i slovenačka omladina izjavljaju jednodušno, da smatraju rad oko kulturnog jedinstva svih južnih Slovena svojim najprečim narodnim poslom i pozivlju sve jugoslovenske prosvetne inštitucije, književnike i umetnike, da svoje delovanje stave na široki i plodonosni osnov kulturne uzajamnosti i jedinstva južnih Slovena.“

Še minole mesece bi bili smatrali „pozitivni“ ljudje tako resolucijo za utopično fantastičnost. Danes pa je ta mladinska resolucija ne le sprejeta in razširjena kot velikanski program jugoslovanske kulturne konfederacije, nego se je začela v Belemgradu že tudi izvrševati. Kongresi, skupščine, razstava, koncert in almanah so sijajen vvod nadaljnjemu realnemu delu za jugoslovansko kulturno jedinstvo! —

Danes že moremo povedati, da nas je spremljala v Beligrad neodoljiva skepsa. Prenapojeni z duhom nemških šol in nemških časopisov, šli smo v Srbijo z golim namenom, da si ogledamo narod in deželo, ki sta zanimiva v svoji primitivnosti. Toda našli smo, da je Beligrad prestolica modernega velikomestnega značaja, da se ponša srbska inteligenca s širokim duševnim obzorjem ter z moderno svetovno izobraženostjo. Našli smo narod, zdrav, resen, pošten in lep, našli deželo, polno naravnih zakladov in krasot. Videli smo srbsko umetnost, ki stremi za najvišjimi cilji svetovnega slikarstva in kiparstva in videli v „Pozorišču“ dramske predstave, ki dokazujejo, da more srbska dramska književnost brez bojazni na pozornico evropskih gledališč. In pogledali smo v delavnice srbskih poetov, književnikov in urednikov ter našli, da imamo pred seboj duhovite moderne može, ki ne zaslužujejo le živega našega zanimanja, nego tudi naše spoštovanje. Videli smo, da se programatično deluje za procvet srbske obrti in trgovine ter se tako presvedočili, da so Srbi veleinteligenten narod, ki ima vse pogoje, da se popne na višino evropske kulture in blagostanja.

In ko smo videli vse to, nas je bilo sram, da smo bili taki ignorantje, kakoršne nas je naredila avstro-ogrsko politika . . . Sram nas je bilo našega skepticizma do dobrih naših bratov in sram naše poniževalne ljubezni do zlih naših sovražnikov!

Našli pa smo še nekaj drugega, kar nas ni presenetilo. Spoznali smo, da tudi Srbi in Bolgari nas Slovencev skoraj prav čisto nič ne poznajo ter da je vladala pri njih doslej glede naše kulture prav ista ignoranca kakor pri nas glede njihove. In tako smo si v vzajemni ignoranci segli v roke . . . Prisegli pa smo si, ko smo podučili drug drugega, da bodi naša skrb, da se pridruži naši ljubezni poslej še poznanje. Spoznavajmo se, potem bo naša ljubezen utemeljena in zato neomajna!

Resolucija jugoslovanskega dijaštva pozivlja vse kulturne delavce, naj postavijo svoje delovanje na široki in plodonosni temelj vzajemnosti in jedinstva južnih Slovanov; delovanje za kulturno jedinstvo vseh Jugoslovancev bodi vsem jugoslovanskim prosvetnim društvom in zavodom, literatom, žurnalistom in umetnikom najvažnejši narodni posel! Dà, le tako se zanese ideja jugoslovanske vzajemnosti v najširše sloje naroda, le tako postanemo resnična ena narodna družina istih ciljev, istih idealov, istih sredstev!

Naše „Matice“ in „Akademije“ so v prvi vrsti poklicane, da izvršujejo dosledno, vztrajno in najuspešnejše program kulturne vzajemnosti jugoslovanske. V to svrho naj izdajajo knjige o Jugoslovanih; po naših ljudskih in srednjih šolah naj se obrača največja skrb proučevanju jugoslovanske historije in književnosti, naši leposlovni in znanstveni listi naj prinašajo vedno in vedno članke o kulturnem in gospodarskem napredovanju jugoslovanskih bratov; naši dnevniki naj posvečajo najintenzivnejšo pažnjo dogodkom v deželah naših krvnih sosedov, naša javna predavanja naj se bavijo z Bolgari, Srbi in Hrvati! In naše gledališče naj ne poussira več glupih francoskih glum in bedastih dunajskih skrpucal na troške jugoslovanske dramatike, ki je na našem odru bela vrana! Zlasti Hrvatje in Srbi imajo resna in lepa dramatska dela, ki seznanijo našo publiko z dušo bratskih nam narodov, dela, ki so instruktivna in zabavna in ki so tehnično umotvori! Slovenski književni zavodi naj izdajajo vzorne prevode najboljših jugoslovanskih literarnih del, ki podajajo v mojstrski obliki slike narodnega življenja in globoke vpoглеde v narodovo srce!

Tako naj bi delali mi, takisto Srbi, Bolgari in Hrvatje! To je naša narodna dolžnost, ki jo

bomo požrtvovalno radi vršili, ako se čutimo res Slovane.

Doslej je vladala pri nas glede jugoslovanske literature in umetnosti velika brezbržnost in še večja nezaupnost. Ta skepsa pa je bila brez podlage, ker je izvirala v goli nevednosti. Prav nevedneži pa so pri nas in tudi drugod najstrupenejši kritiki! Ti ošabni ignorantje uduše s svojim terzitovskim psovanjem neznanega tudi zanimanje onih, ki imajo željo, učiti se in napredovati. Poslej mora biti temu konec in začni se delo!

Tako veliki so načrti, ki smo jih prinesli seboj iz Belegagrađu, a preveliki niso, da bi se ne mogli izvršiti. Ideja jugoslovanske vzajemnosti je našla resno navdušenih apostolov, ki so se organizirali. Ta organizacija je naša trdna nada! Sklep umetnikov, da se priredi zopet in zopet nova jugoslovanska razstava, — sklep literatov, da se bodo poslej večkrat izdajali jugoslovanski almanahi, — zveze žurnalistov, ki se bodo večkrat shajali in pisali v liste drug drugemu in osobito sklep jugoslovanske omladine, da prireja poslej redne kongrese . . . to so jamstva, da smo zrlí v Belemgradu resnično zarjo dvigajoče se jugoslovanske vzajemnosti, ne pa cenenega bengaličnega ognja, ki izgine v temi brez sledu!

Fran Govékar.

HREPENENJE.

„Nad gorami sem se zibal,
nad gorami visokimi,
nad vodami sem se zibal,
nad vodami globokimi“,

rekel je oblak in bežal
je na jug, od burje gnan.
In razpne mi krila v duši
misel in zleti na dan:

„Tak mi plava hrepenenje
nad gorami visokimi,
tak mi plava hrepenenje
nad vodami globokimi.“

In hiti v daljave sive:
konca ni, nikjer miru . . .
Nimam bitja, da obriše
čelo mokro od potu.

Nimam kraja, da počijem.
Hrepenenje kot golob drevi,
ki išče golobnjak domači,
ki pa zanj nikjer ga ni“.

Pavel Golob.

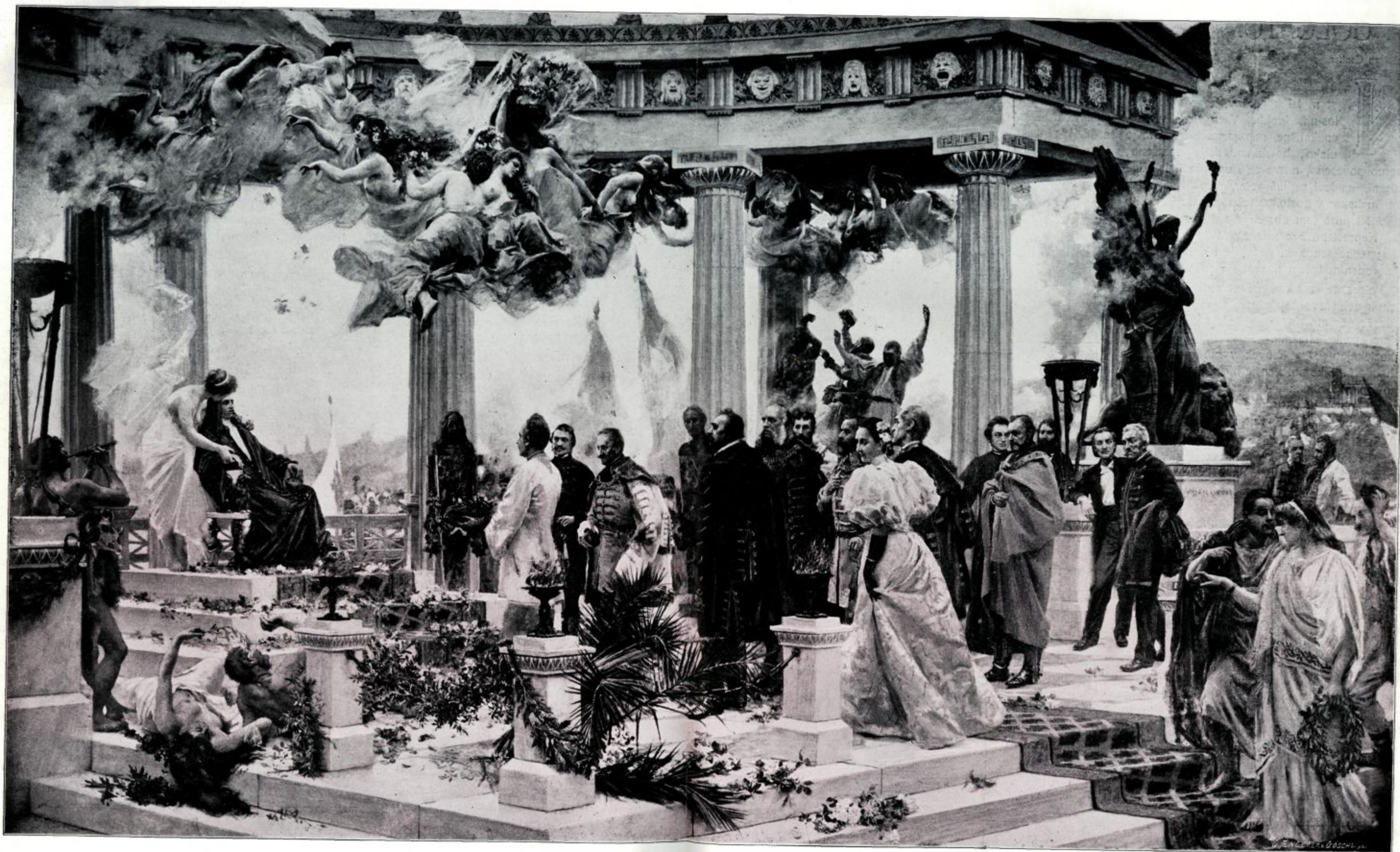
SABLJICI.

Kako si srečna, sabljica,
oj, sabljica blesteča,
okrog pasu objemlješ ga,
ko ljuba koprneča!

In ko da res imaš, ko jaz,
srce in mehka lica,
te boža, sabljica, ves čas
baršunasta levica.

Pa, ah, ko v tajnostnih nočeh
premišlja v snu o meni,
ti zreš — ne jaz — njegov nasmeh,
ti, sabljica, na steni!

Mara.

S I. JUGOSLOVANSKE UMETNIŠKE RAZSTAVE V BELEMGRADU.

VLAHO BUKOVAC: ZAVESA HRVATSKEGA DEŽELNEGA GLEDALIŠČA V ZAGREBU.

NA GOLGATO.

Spisal Ivan Cankar.

Nikjer ni takih parkov, nego v teh žalostnih krajih. Vsenaokoli visoke, enakolične, neprijazne hiše. Drevje nizko, boleljivo, listje oprášeno, klaverno povešeno, mrtvo celó spomladi. Iz ulice na desni, na levi zapiha veter, pripodi se oblak prahu in kakor v gosto, zadušno meglo je zavito drevje. Ni jutra tam ob teh vročih dneh, ne večera. Neprestano žge solnce, težak, razpaljen je vzduh; tenke sence, ki padajo od drevja, so kakor z vodenim tušem narisane v prah.

Polprazne so klopi. Tam sedi dvojce brezposelnih delavcev; top obraz, tope oči. Sedita morda že od jutra in bosta sedela do noči, dokler ne pride stražnik. Na drugi klopi sloni širokozleknjen čokat človek v modri bluzi, na prsih odprti. S komolci se je bil naslonil na klop, glavo opira z rokami. Obraz je kakor s sekiro iztesan, krepak in surov; oči so polzaprte; naravnost v lice mu sije solnce.

Sredi parka se igra v prahu par umazanih otrok. Tam pripeka solnce z največjo silo. Leni, zaspani leže otroci v prahu in brazdajo z rokami po njem. Ne razposajenosti, ne smeha; časih krik, glášen jok; človek na klopi okrene glavo in se ozre z zlovoljnim pogledom.

Iz gruč sredi parka je vstalo petletno dekle in se je napotilo z lenimi koraki proti klopi. „Vroče je!“ Na klopi je sedelo starejše dekle in je pletlo. Bose noge je imelo podvite, sključeno je bilo globoko. Njen obraz je bil zelo resen, suh in sivkaste polti. Otrok je sedel poleg nje, naslonil je glavo na njeno ramo in zadremalo se mu je takoj. V polspanju so mu lica nekoliko zardela, ustnice pa so bile napete in resne.

Od daleč se je oglasil nenavaden šum, otrok se je vzdramil in je strmel z velikimi, prestrašenimi očmi skozi drevje na ulico. Nato je vstal ter šel z neodločnimi, plašnimi koraki proti oni strani, odkoder je prihajal šum.

Globoko v ulici se je prikazala gruča kričečih ljudi. Gruča se je zibala na to, na ono stran, roke so zamahovale po zraku; ljudje so prihajali na cesto, okna so se odpirala, otroci so hiteli od vseh strani.

„Tat! Tat!“

Naravnost skozi park se je napotila procesija. Kričali so vse vprek, ni bilo razumeti besede. Preplašen se je vrnil otrok h klopi in se je pritisnil k sestri. Ona se je komaj ozrla, s trudnimi, zaspanimi očmi in je pletla dalje.

Tako so prišli mimo. Sredi gruč dvojce krepkih, čokatih ljudi, obadva gologlava, goloroka, roke žilave, očrnele do komolcev. Med njima se je opotekal majhen, suhoten človek, tudi brez klobuka. Lasje so mu padali na čelo, ušesa so štrlela daleč stran. Obleka je bila raztrgana in zamazana, suknja brez gumbov, srajca odprta do prs in že začrnela, hlače prekratke in na eni nogi do kolena razparane. Noge so bile bose, zelo velike in od prahu čisto sive. Nič se ni upiral, ko ga je držalo za lakti dvojce krepkih rok. Gledal je nemirno z dróbnimi, mežikajočimi očmi, zamrmral je časih; lica so bila zelo upala, blede, s tankimi kocinami poráščena, ustnice so bile debele in brez barve. Opotekel se je časih in je vzdignil nogo na smešen način; med dolgimi, narazen štrlečimi prsti se je mešala kri s prahom. V roki je držal dvojce zelo velikih, čisto novih škornjev; bingljala sta neprestano, ker se je zadeval s koleno óbnja.

Človeka, ki sta ga spremljala, sta bila zelo mirna in zelo resna. Ozrla se nista nikamor; stopala sta z velikimi, trdimi koraki, tako da ju je komaj dohajal. Videlo se je, da je hotel časih pričeti razgovor, opravičevati se morda, razložiti svojo stvar. Ali ob prvi plahi besedi je utihnil; odgovora ni bilo, krepkejšje je stisnila roka za laketi. Škornja sta bingljala.

Veselo so se podili otroci okoli gruč. Približal se je bosonog fant s predrznim obrazom in privihanim nosom in je potegnil hudodelca za suknjo, tako da se je opotekel.

„Tak no . . .!“

„Glej, še prepiral bi se!“

Potegnili sta ga krepkejšje, tako da je podrsal z ranjeno nogo po prahu. Oči, prej nemirne, kakor da bi iskale opore, prijaznega prigovora, so se povesele in ustnice so se zakrivile na jok.

„Dajte no otroke . . .!“

Spet je podrsala noga po prahu.

Na desni, na levi in zadaj so spremljali procesijo ljudje, ki bi jim človek ne vedel posla in poklica. Slabo oblečeni, klobuk postrani, roke v hlačnih žepih, obrazi pa veseli in objestni. Zasmejali so se naglas.

„Glejte, jokalo bo!“

Pohitel je človek pred gručo in je pogledal hudodelcu naravnost v obraz.

„Zares, se že cmeri!“

Razlegel se je hrupen krohot. Fant v pisani srajci in z dolgo rdečo kravato je iztegnil roko in je zgrabil hudodelca za kuštrave lase, tako da se je glava globoko nagnila.

„Joj!“

Njegov krik je bil tako smešen, da se je zakrohotala veselo vsa družba.

„Poglej no to hlačnico!“

Komaj se je oglasil razposajeni vzklík, se je približal suhoten fant, skoraj še otrok, potegnil je spretno in je razparal hlačnico prav do stegna. Obadva dela sta frfotala okoli gole noge. Smeh je bil zmirom glasnejši; celo delavca, ki sta sedela na klopi topa in zaspana, sta vzdignila glavi in sta se nasmehnila.

„Kaj pa je storil?“

„Škornje je ukradel!“

In topo kakor prej so gledale oči, pol oslepele od solnca.

Tedaj se je vzdignil čokati človek, ki je slonel dotlej leno zleknjen na klopi. Vzdignil se je in se je vzravnal, nato je stopil s širokimi,

počasnimi koraki, nekoliko sklonjen, težak in okoren. Stopil je k gruči, zamahnil je visoko s pestjo in je udaril hudodelca naravnost na glavo. Tenek, kakor otroški krik in hudodelec se je zgrudil na kolena. Roke so ga potegnile sunkoma kvišku, dvignile so ga in opotekal se je dalje. Obraz je bil še bolj siv in upal, ustnice so bile že čisto višnjeve. Čokati človek se je vrnil h klopi in se je zleknil prav tako leno in udobno kakor prej; njegov obraz je bil istotako miren in dolgočasen, oči so bile polzaprte . . .

Otrok pred klopjo se je stisnil krčevito k sestri in se je oklepal okoli kolen. Tresel se je po vsem životu in od strahu ni mogel jokati.

„Jezus, tepo ga!“

Strmel je z velikimi očmi, polnimi silne groze.

Procesija se je pomikala urno dalje, oblak prahu se je vlekel za njo. Časih se je vzdignila roka, zazibala se je vsa gruča; za trenotek se je ustavila procesija, otroci so kričali, od daleč se je glasil razposajen krohot. Zavili so okoli ogla in vse je utihnilo . . .

Otrok je trepetal.

„Ali si vičela? S pestjo ga je udaril!“

Ona se ni zgenila; njen suhi, postarni obraz je bil miren. Šla je bila pač že smrt mimo njega . . .

Solnce je žgalo; v zadušnem prahu je ležal park. Otrok je zaspal sestri na kolenih; ustnice so se mu stresale in zastokal je časih, vzkriknil v spanju.

TAM NA RAZPOTJU.

Steze štiri, na vse strani . . .
Tam na razpotju, sredi vasi,
Križ med jagnedi stoji.

Tam na večere se zbirajo,
jagode molkov prebirajo
in se k nebu ozirajo . . .

„Sveta Marija, prosi za nas!“
Pesem preplava vso tiho vas,
v srcu vztrepeče mi sladki glas:

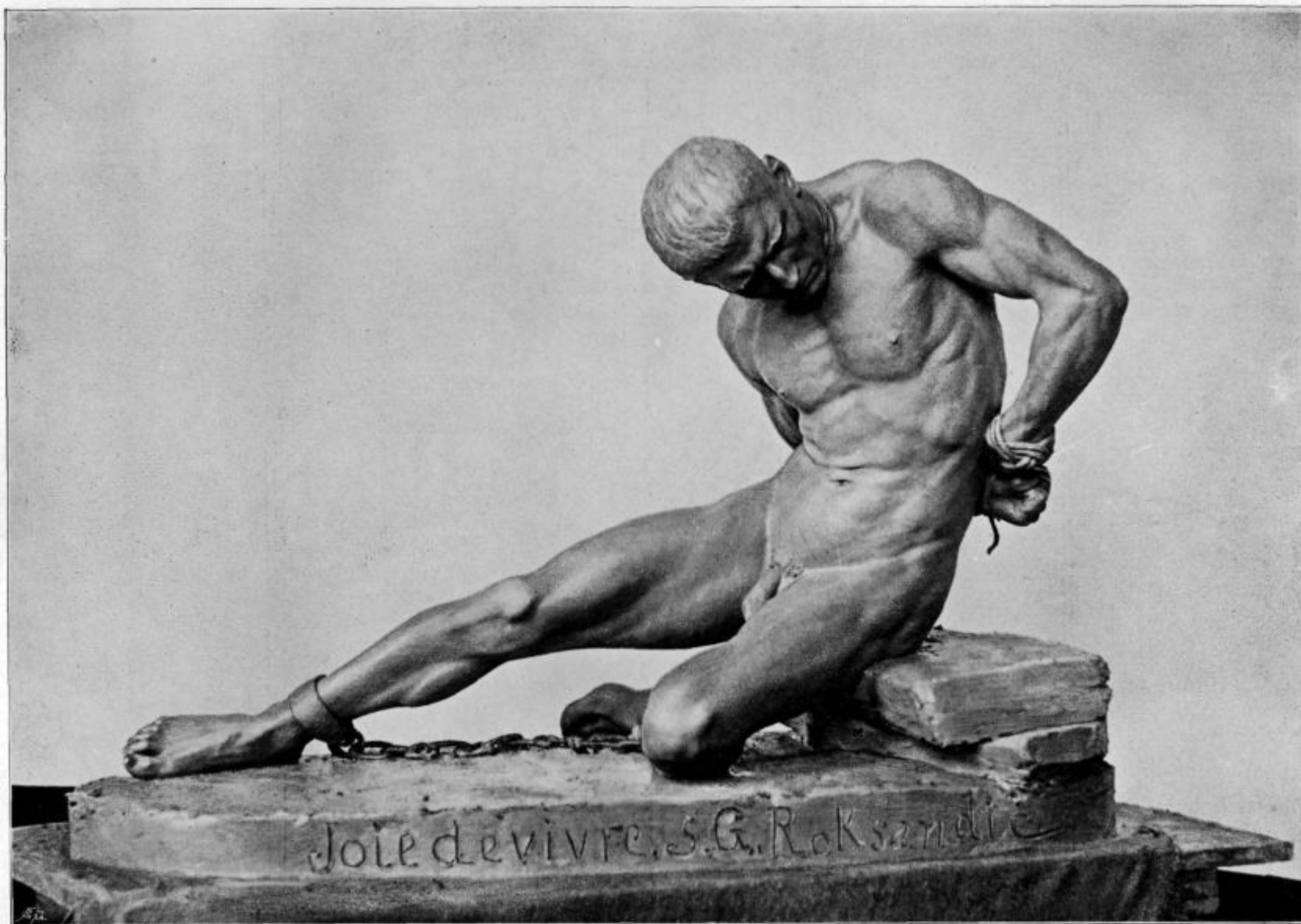
„Sveta Marija, prosi za me!
Daj, ozdravi mi bolno srce
daj, izpolni mi upe sladke!

„Ljubi odšel je v široki svet . . .
Daj, da povrne se k meni spet
jaz podarim mu svoj srčni cvet . . .

„Jaz podarim mu vso srčno kri
rože mu žlahtne utrgam tri:
Ljubav, up, vero mladih dni . . .“

Nataša.

S I. JUGOSLOVANSKE UMETNIŠKE RAZSTAVE V BELEMGRADU.

SIMEON G. ROKSANDIĆ: SUŽENJ.

LJUBLJANA PO POTRESU IN SEDAJ.

Spisal dr. Josip Vošnjak.

.9

(Konec.)

V POIZKUSNI VINSKI KLETI. — DVORNI SVETNIK DR. GREGORIJ KREK. — FR. LEVEC.

Gg. ravnatelj Gustav Pirc in deželni potovalni učitelj Fr. Gombač sta me povabila, naj si ogledam poizkusno vinsko klet. Popoldne sem se napotil v kavarno Evropo, da se še malo pogovarjam s svojim starim prijateljem, vseučiliškim prof. dr. G. Krekom.

Vseučiliški profesor dr. Gregorij Krek je bil v Gradcu pravi oče slovenskih dijakov. Podporno društvo se je pod njegovim vodstvom tako krepko razvilo, da je lahko pomagalo mnogim revnim dijakom. Vselej, kadar sva se sešla, mi je z veseljem pravil o lepih društvenih uspehih; le žal, da je bilo vedno več prošnikov, kakor dobrotnikov. Tudi kapital je naraščal. Pri tem sem pa izrekel svoje pomisleke proti nabiranju kapitala, češ, naj se rajši razdeli vse, kar se nabere, ker je sedanja generacija najbolj potrebna podpore, prihodnja naj pa tudi sama skrbi za svoj rod. Tudi ne vemo, kaj se vse sčasoma pripeti s takim kapitalom. In res, ko je vsled nekih homatij končno prof. dr. Krek odstopil, je tisti kapital prešel, ne vem, v katere roke.

Profesor dr. Krek je prav zadovoljen, da se je naselil v Ljubljani. Le primerne stanovanja še ni mogel dobiti, ker ima veliko knjižnico — knjige so ga stale svojih 12 tisoč goldinarjev — in potrebuje zanj vsaj dve obširni sobi. Pravil mi je, da je tudi II. izdaja njegove imenitne knjige: „Einleitung in die slov. Literaturgeschichte“ popolnoma razprodana in da so ga že nagovarjali založniki, naj bi priredil tretjo izdajo, a da se tega dela noče več lotiti.

V Gradcu, kadar sem se tam ustavil, sem ga aviziral ali pa sem ga poiskal zvečer v nekem vinočetu, kjer se je točilo zanesljivo pristno vino. Zdaj se je pa tudi kot kranjski rojak privadil že dolenjskemu cvičku. Upal sem, da me spremi prof. Krek v vinsko klet, pa je moral kot mestni odbornik k seji šolskega odseka. Gospod župan Hribar, ki je ravno prišel iz svoje, nasproti kavarni Evropa v secesionistovskem slogu zidane hiše, je naju pozdravljaj skozi okno, in profesor Krek je odšel. Pome pa je prišel g. Gombač,

češ da je klet že odprta in danes prvokrat električno razsvetljena.

V tej kleti sem že bil pred leti, ko je bil še g. Luka Tavčar lastnik te, palači podobne hiše, ki jo je dal on sezidati. Tedaj so v kleti stali veliki sodi, polni pristnega Bizeljanca. Tavčar je imel tam vinograd, in ko je začela razsajati trtna uš, mi ni hotel verjeti, da bo uničila tudi njegov vinograd, kar se je čez nekaj let res zgodilo.

Zdaj je klet vsa prenovljena, pobeljena in tlakana. Ob vsej steni pa so v dveh vrstah, drug nad drugim, naloženi sodčki, vsak s svojo številko. Tiskani izkaz ti pove, iz katerega vinograda je vino, iz kakšnih trtnih vrst, koliko ga more lastnik oddati in po kakšni ceni. V kleti je bil že g. ravnatelj Pirc in prišlo je še več znancev, med njimi deželna šolska nadzornika Hubad in Levec, dežel. sanit. svetnik dr. Zupanc in drugi.

Ko sem zagledal svojega mnogoletnega prijatelja Levca, so se mi vzbujali spomini na lepo dobo, ko je prišel leta 1873 iz Gorice v Ljubljano na realko in stopil v krožek, ki se je bil zbral okoli Jurčiča. Tu sem se tudi jaz seznanil z njim in od te dobe do l. 1895, ko sem ostavil Ljubljano, sva ostala ves čas v neizkaljenem prijateljskem razmerju. V „Pisateljskem društvu“ je bil Levec med tistimi odborniki, ki so prihajali redno k vsaki seji, in njegovim modrim nasvetom se je imelo društvo zahvaliti, da so se literarne slavnosti, ki jih je priredilo, vršile tako sijajno. Mene pa je Levec vzpodbujal k pisateljevanju in kar sem spisal, je blagohotno ocenjeval.

V aktivno politiko se ni Levec nikdar posebno vtikal; — v enem slučaju pa je tudi on s svojim mojstrskim peresom pomagal k narodni zmagi. Bilo je l. 1879, ko so bile pod Taaffejem razpisane volitve za državni zbor. Nemška centralistična stranka je dogospodarila, ker se je bila ustavljala okupaciji Bosne in Hercegovine, in Taaffe je dobil v roke državno krmilo z namenom, da postavi nemški premoči nasproti večino poslancev nenemških narodnosti in konservativnih Nemcev. Na vsej črti se je unela silna agitacija, še posebno na Kranjskem, kjer so bili vsi trije mestni mandati v nemških rokah. Glavni boj nas je čakal v Ljubljani, katere zastopnik je bil dotlej Karol Dežman in ki je bil postavljen iznova za kan-

didata. Koga naj postavimo njemu nasproti, to je bilo glavno pereče vprašanje.

Pripeljal se je tiste dni v Ljubljano baron Schwegel. Šel je k dr. Janezu Bleiweisu in se mu ponujal za ljubljanski mandat.

„Prav radi vas kandidiramo“, mu je odgovoril dr. Bleiweis, „če podpišete naš narodni program.“

Schwegel je prečital program, pa dejal, da si hoče stvar resno premisliti. Odšel je naravnost k Nemcem, ki so odpadnika z veseljem sprejeli in mu prepustili mandat v veleposestvu. Schwegel je sicer dober politik, a glede Taaffeja se je bil zmotil. Ker je na Dunaju zmirom občeval v centralističnih birokratskih krogih, si ni mogel misliti, da bi se Taaffe vzdržal dalje časa, da, Schwegel je bil uverjen, da pride takoj po teh volitvah na vrsto zopet stari vladni sistem. Še potem, ko je imel Taaffe po volitvah večino, res, da le prav neznan, je Schwegel vsak dan pričakoval Taaffejev padec. To ga je napotilo, da je leta 1880, ko je šlo za dovolitev dispozicijskega zaklada, glasoval proti dovolitvi. Ker je ta dan slučajno manjkalo nekaj poslancev desnice, je bil res s par glasovi večine ovržen dispozicijski zaklad. V zbornici je nastalo uprav huronsko kričanje in ploskanje Nemcev, in tudi Schwegel je gledal zmagonosno okoli sebe, češ, da je stopil na pravo plat.

A kaj se je zgodilo? Par dni pozneje je dobil Schwegel znano modro polo, s katero je bil upokojen kot sekcijski šef v vnanjem ministrstvu. In konec je bil njegove slave, o kateri je sanjaril. Ko bi bil Schwegel stopil takrat na našo stran, bi bil gotovo postal trgovinski minister, saj je Taaffe le težko dobil sposobnih mož za razna ministristva. K škodi je Schwegel imel še zasmehovanje; Ključ ga je naslikal v eni svojih imenitnih karikatur kot Mucija Scaevolo, ki drži svojo roko v žrvnico za svojo stranko.

Za ljubljanski mandat pa se je oglasil vitez Schneid, tajnik v kabinetni kanceliji in posestnik graščinice pri Kamniku. Bil je že dalje časa znan z dr. Bleiweisom in je podpisal naš program. Ko smo imeli kandidata, smo se lotili agitacijskega dela s podvojeno silo. Težko stališče smo imeli, ker je stalo skoraj vse uradništvo v nasprotnem taboru. Kakor Schwegel, tudi uradniki niso verjeli na trajnost Taaffejeve vlade.

Dan pred volitvijo smo napolnili ves „Narod“ z agitacijskimi članki in noticami ter ga razposlali ljubljanskim volivcem. Na prvem mestu pa je bil natisnjen fulminanten članek proti uskoku Dežmanu: „Hic niger est, hunc te Romane caveto!“ (Ta je črn, varuj se ga, Rimljan!) Ta izborni

članek je gotovo bistveno pomagal, da smo drugi dan k volitvi spravili tudi najmlačnejše volivce. Udeležba je bila toliko, da je bila mestna dvorana ves dopoldan natlačeno polna in se je mogel skrutinij pričeti šele ob eni. Proti poldnevu stopim za malo časa v svojo pisarno v deželnem dvorcu. Ko grem mimo blagajne, me pokliče blagajnik, vrli pokojni narodnjak Dragotin Žagar in me vpraša:

„Kako je?“

„Upam, da zmagamo.“

„Gotovo“, smehlja se Žagar. „Pravkar je prišel glavar Kaltenegger in sem slišal, da je dejal svojej gospej, ki ga je pričakala vrh stopnic: „Du, Pauline, — Deschmann wackelt!“

Jaz sem hitel nazaj v mestno dvorano, kjer se je začel skrutinij, in ob dveh smo že vedeli, da imamo večino. Brzjavo sem Schneidu, ki pa je prejel telegram šele ob šestih, ker je bila vsled nevihte zveza pretrgana.

Zmagali pa smo istega dne tudi v gorenjski in dolenski mestni skupini. To je bil eden izmed tistih redkih, nam Slovincem prisojenih dni, ko nam je srce vzklopelo od veselja. In ta uspeh smo dosegli s složnostjo vseh narodnih strank in stranic.

Teh časov sem se spomnil, ko sem videl sedanjega c. kr. nadzornika Levca!

In zdaj smo pokušali vina, najprej dolensko, potem vipavsko. Priznati moram, da je trtarstvo in kletarstvo na Kranjskem v poslednjih letih močno napredovalo in da so vmes prav okusna vina. Rdečega cvička je danes že prav malo, ker se večinoma napravljajo le bela in črna vina. Prekisli rdeči cviček pa je še dandanes poleti prijetna pijača.

Tudi vipavska vina so se zelo izboljšala. Ko sem se l. 1868. jeseni iz Šenpaskega tabora vračal v veseli družbi Vipavcev skozi vipavsko dolino, smo tuintam obstali pri krčmah, da smo pokušali naša vina. Meni, ki sem bil navajen belih, ali pravzaprav zelenkastih štajerskih vin, že rjava barva ni ugajala, še manj pa trpki okus. Vrhutega je vino že na več mestih cikalo. Zdaj so pa vina bela, tudi dobrega okusa, kvečjemu da imajo premalo kisline. Seve, kar se tiče boketa, so na prvem mestu štajerska na Pohorju, katero je edino granitno gorovje v Alpah. Znano je, da imajo tudi ob Renu vina na granitnih tleh najdičnejši boket.

Med drugimi vini smo končno poizkusili še pikolit Habeta iz Goč. To je pač kaplja, ki presega vsakega Malaga ali Madeira in če se pomisli, kako malo se ga dobi iz posušenega grozdja, je cena 4 do 8 kron prej prenizka, ne previsoka.

Postali smo dobre volje in kakor je že navada pri polni kupici, vrstile so se napitnice. Končno sem, zahvalivši se za ljubeznivi sprejem, sprožil misel in izrekel željo, da bi se v to klet tudi sprejemala vina od štajerskih in primorskih Slovencev ali vsaj od onih vinogradnikov, ki so pri kranjski kmetijski družbi in teh je že zdaj na stotine. Potem bi jih družbi še veliko več pristopilo, klet pa bi bila vseslovenska. Posebne konkurence se kranjskim vinom ni treba bati, ker hodijo že zdaj mnogi kranjski krčmarji na Štajersko in v Istro po pijačo za tiste svoje goste, ki so navajeni tistih vin. Tu na Štajerskem ni mesta, kjer bi se mogla ustanoviti in vzdržati taka pozidusna klet, v Gradcu se pa od mesta prirejeni vinski sejmi niso dobro obnesli za vinogradnike, posebno ne za slovenske. Kmetijski družbi kranjski, oziroma njenemu vodstvu, vse priznanje, da je izvršilo to, za vinogradnike prekoristno napravo in da je dalo s tem občinstvu priliko, spoznati kakovost različnih domačih vin!

10.

NARODNI DENARNI ZAVODI. — POSLOVITEV.

Do leta 1882. je bil v Ljubljani samo en naroden denaren zavod, Horakovo obrtno pomočno društvo. Ko so delovale na Štajerskem že na več krajih posojilnice, sem nagovarjal rajnega Antona Kneza, ki je svoje ime ovekovečil pri Slovencih z znano literarno ustanovo, da naj bi se ustanovila za kmetško okolico posojilnica. Knez se je poprijel te misli, pa me napotil do g. Jevnikarja ki je imel tovarno za salame na Viču, da bi tudi on pristopil. G. Jevnikar je bil takoj pripravljen, če so Knezi zraven. Pozneje pa mi je Anton Knez povedal, da me je Jevnikar imel za advokata, ki si hoče s tem denarnim zavodom pridobiti kaj dela in — zaslužka.

Kmetska posojilnica ljubljanske okolice se je potem res l. 1882. ustanovila, mene so izvolili načelnikom nadzorstva in začeli

smo delovati. Promet je rastel od leta do leta, in ko sem zdaj prišel do mesta, kjer je nekdanja špitalska cerkev, videl sem pred seboj veliko, še od zunaj s zlatom okrašeno poslopje z napisom: Kmetska posojilnica ljubljanske okolice. Tu se je uresničilo, da iz malega raste veliko. Posojilnica ima zdaj že nad štiri milijone kron hranilnih vlog in 19 milj. letnega prometa.

Razen te posojilnice pa poslujejo zdaj v Ljubljani še: mestna hranilnica s krasno novo hišo v Prešernovih ulicah, kreditna banka, obrtniško društvo, splošno kreditno društvo, glavna slovenska hranilnica in posojilnica, diskontno društvo, vzajemno podporno društvo, torej osem denarnih zavodov, ki imajo gotovo več ko sto milijonov kron denarnega prometa na leto. Žal, da narodna industrija ni tako narastla, kakor denarni zavodi.

Nemci v Ljubljani imajo le en denaren zavod, kranjsko hranilnico, ta pa je seveda močna, ker se je redil in se še redi le od nezavednih Slovencev in Slovenk, ki ga zalagajo s svojimi prihranjenimi novci.

Tako sem si ogledal vso prenovljeno slovensko stolico in se uveril, da je tudi v narodnem in kulturnem oziru napredovala.

Na vse strani se pa kaže energična roka moža, ki stoji na čelu mestne uprave. Da, župan Hribar je danes za Ljubljano to, kar je dr. Lueger za Dunaj. Sijajni napredek Ljubljanec po potresu bo za vselej zvezan z njegovim imenom... Ko sem se ločil od njega na kolodvoru, kamor me je spremil zopet, sem mu želel trdnega zdravja, da tudi doživi, kar pa še ne bo tako kmalu, sedemdesetletnico. In takrat se bo lahko z mirno vestjo in zadovoljstvom oziral nazaj na storjena dela.

Ko se je pomikal vlak naprej proti severu, sem se zopet, kakor l. 1895, oziral na Ljubljano. Toda zdaj je bilo moje srce veselo in mirno. Z zaupanjem v boljšo bodočnost Slovencev sem se vrnil v svoj tihi, samotni kraj.

OPOLNOČI.

Da imam sladke besede,
tak ko čebelični med,
ž njimi opevala v pesmi
tvojih oči bi pogled...

Da imam pisane barve,
mavrični žar leskajoč,
zvezde narišem si zlate,
zvezde in tiho polnoč...

Zvezde prijazne tam v noči
lijejo z neba pokoj!
Tvoje oči so tak temne,
da me je strah pred teboj!

Tvoja ljubezen tak hladna,
hladna ko tiha polnoč, — —
ali zvezd v tihem polnoči
ni mi opisati moč...

M. P. Nataša.

ROMAN UMETNIŠKEGA SAMOUKA.

Spisal Olčev Igo.

XVI. V NARAVNI PRVOTNOSTI.

(Konec.)

Tri dni po tistem nastopu z dekleti v cerkvenem podstrešju smo ostavili župno cerkev Sv. Martina ter šli prenavljat njeno podružnico Sv. Henrika, ali kakor pravijo Pohorci, Sv. Areha, dve uri proti severu na vzvišenem vrhuncu Pohorja, sredi visokega smrečja, ki jo zakriva vseokrog, da je ne zagledate prej, dokler ne stojite neposredno pred njo.

Okolo preproste cerkve v gotskem slogu z enostavnim zvonikom se razprostira v obsegu tisoč štirjaških metrov gola trata. Na zapadni strani cerkve stoji samotna hišica; v njenem pritličju je klet, nad njo pa prostrana soba z majhno vežo.

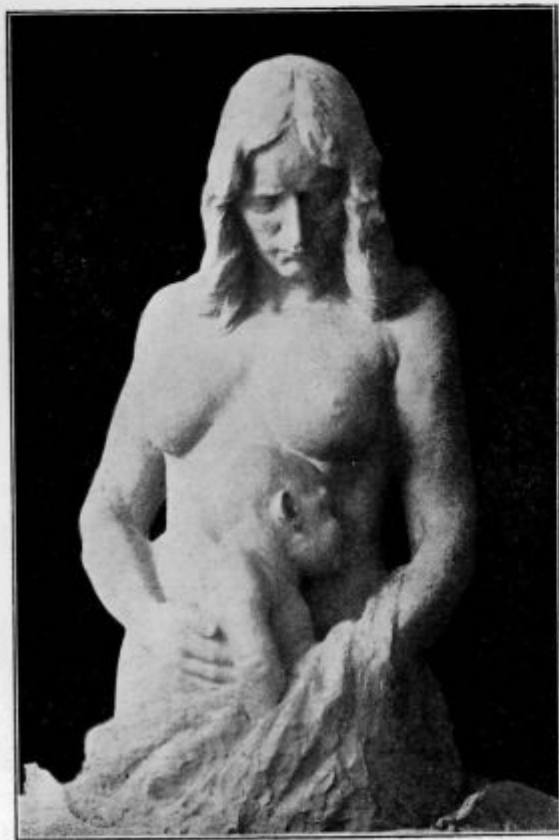
V tej hišici, ki je sicer prazna, prenočuje duhovnik, kadar pride tu sem opravljat božjo službo, kar se zgodi le „vsake kvatre“ in pa o

prazniku cerkvenega patrona, 12. julija . . . Poleg bornega „župnišča“ na desno so pritlične razvaline nekega poslopja, menda nekdanjega farovža, vrhu katerih raste zdaj mah in trava . . . Najbližnja hiša, last cerkvenega ključarja, je oddaljena od cerkvice dobre pol ure in sicer na južnem robu Pohorskega slemena; takisto je na severni plati pol ure hoda do prve človeške naselbine, dočim je proti zapadu dve uri oddaljeno selce — Smolnik, na iztočni strani pa so takisto daleč razvaline cerkve Sv. Volbenka . . .

Tako smo dospeli torej v pristno gozdno puščavo, kjer se nam je godilo, kakor svoje dni — si parva licet componere magnis — Izraelcem, ko jih je Mozes privedel iz Egipta v arabsko puščavo. Tam doli v Št. Martinu, v hiši gostoljubnega župnika Vošnjaka, smo živeli celih šest tednov kakor Faraonovi gostje ob polnih loncih mesá, brezskrbno in zadovoljno; tukaj gori pri Sv. Arehu, sredi samotnega gozda, pa smo morali skrbeti za hrano — sami, kakor od sveta ločeni puščavniki! In to ni bila mala skrb za naše — razvajene meščane! Zlasti naš mehkužni, vele-mestnih razmer navajeni Pražan, Vaclav Kofínek, je bil tukaj prvi hip ves pobit, obupan ter „izgubljen“.

„Pro Krista pána!“ je jadikoval, ko smo dospeli po dveurni hoji skozi gosto, neprozorno smrečje na samotno oazo. „Kje bomo spavali? Kaj bomo jedli? In pa kam pojdemo na večer, ko ni nikjer nobene — gostilne?“ — Mojster Kotnik ga je tolažil ter zagotavljal, da poskrbi za hrano že on, češ, da je več kuhar. — Pa vse to brata Čeha ni pomirilo, dokler ni cerkveni ključar, ki je bil prišel z nami, odprl kleti v pritličju ponižnega župnišča ter nam pokazal obširen sodček vina, ki ga je previdni šmartenski župnik dal pripraviti za nas.

Ko smo potem trčili s polnimi kupicami zlatorujnega visolčana, nasmehnil se je dobrodušni Pohorec ter rekel: Je že dáre! Či kedaj kèka se bati!“ In dejal je, da nas dobrosrčni gospod župnik ne pusti umreti ne od glada, še manj pa od žeje, saj dobiva na leto po tristo svinjskih gnati in plečet od svojih župljanov ter ima polno klet vina . . .

S I. JUGOSLOV. UMETNIŠKE RAZSTAVE V BELENGRADU.
SVITOSLAV M. PERUZZI: MATI.

Pomirjeni in sprijaznjeni s krajevnimi okolnostmi smo se potem porazdelili ter ponastanili, kakor smo mogli in vedeli.

Mojster Kotnik in Vaclav sta si postavila ležišča gori v sobi, mojstrov sin Josip in oni hrvatski pomočnik sta se utaborila v — zakristiji, kjer sta bili pripravljeni dve kmetski postelji, midva s prijateljem Tomom pa sva zanesla svoji slamnici gori na — cerkveni kor, kjer sva ju položila ob orgljah na desno in levo kar na tla.

Jedva sem se bil ulegel, objelo me je blagodejno spanje, v katerem so se zibale okrog mene čarobne sanjske prikazni. Videl sem oni deklici, ki sta me bili zasačili na podstrešju šmartenske cerkve. Poželjivo sem stegnil roke nadzemeljski viziji naproti, kar me prebudi — jasno zvonjenje! Naglo skočim pokonci, zroč začuden okrog sebe po cerkvenem somraku, v katerega je skozi okno presbiterija žarela jutranja zora. Ko pogledam na Tomovo ležišče, pa zapazim, da je prazno. Toma je bil torej, ki je zvonil jutrnico!

Prišedši z zvonika, je sedel Tomo k orgljam, meni pa namignil, naj potegnem meh, in zdajci so se razlili izpod spretnih njegovih prstov milozračni akordi raznih orgeljskih registrov, da je odmevalo po vsej cerkvi ter iz nje daleč ven v jutno tiho gozda.

Čudom sem se čudil prijateljevi spretnosti v sviranju na toli umetno sestavljenem godalu ter zamaknjen poslušal presladko glasbo, dokler naju ni njegov brat Josip prišel klicat — na jutrek . . .

Mojster Toma, ki je že na vse zgodaj vstal, si je bil vzgradil v oni razvalini poleg hišice primitivno ognjišče od opečnatih ruševin ter nam skuhal v obsežnem loncu sočnega mleka, ki mu ga je bila prinesla o ranem jutrnem svitu zala hčerka cerkvenega ključarja. In v nadomestilo tistih maslenih zemljčik, kifelčkov in rožičkov, nam je mojster prikuhal tečnih — ajdovih žganjcev, ki nam jih je nadrobil v prostorne krožnike.

Naš izbirčni velemeščan Vaclav je spočetka kaj zaničljivo gledal mojstrove priprave tega preprostega kmetškega zajutreka; ali, ko je videl, s kakšno slastjo ga použiva celo mojstrov sin Josip, ki se je bal mleka, kakor hudič blagoslovljene vode — lotil se je tudi on nepoznane jedi, in poznalo se mu je, da je i v njem, kakor v marsikaterem blazirancu, naposled prirodna sila premagala umetno kulturo.

Po zajutreku mi je mojster izročil listek, na katerem so bile zabeležene raznovrstne jestvine,

S I. JUGOSLOV. UMETNIŠKE RAZSTAVE V BELEMGRADU.

S. M. PERUZZI:
SMRT JE LJUBEZEN — SMRT JE ŽIVLJENJE.

kakor tudi pozlatarsko-slikarske tvarine ter me s tem naročilom napotil doli v — Ruše, opisavši mi pot, ki vede iz pohorskih goščav v vas z znamenito romarsko cerkvijo . . .

Pot me je vedla od Sv. Areha na severno plat po mračnem gozdu navzdol. Po polurni hoji sem dospel na jasen obronek, od koder se mi je razgrnil širok razgled na globoko pod menoj se raztezajočo dolino, po kateri valí naša Drava svojo sivozelenkasto vodovje, dočim se onstran reke vrste členkoviti holmi prisojnih gorc . . .

Še nekaj korakov nižje doli in tu se mi predoči skupina nizkih, s kodljami pokritih hiš. Bila je takoimenovana — Zinkejeva steklarna, kjer so tisto dobo izdelovali vsakovrstne steklenice, čaše ter različno stekleno posodo.

Seveda me je „umetniška znatiželjnost“ zapeljala v tovarno, kjer sem zavzet motril zanimivo napihovanje razbeljeno-tekoče kremenščine v dotične modele . . .

Pozno proti poldnevu sem se vrnil s težkim tovorom nazaj gori k sv. Arehu. Tu me je mojster Kotnik sprejel s silno nejevoljo, češ: kdaj pa bomo kosili, ko prinašaš šele opoldne potrebne jestvine! Za mojstrom so me z glasnim godrnjanjem napadli še njegovi pomočniki, na čelu jim naš Vaclav, kričaje name že od daleč:

„Ale, zatraceni kluku! Kde pak si byl tak dlouho? Ja mam hlad jako vlk!“

Tu se je bil pokazal namreč vpliv — bistrozdravega gorskega zraka, ki nas je obvejal med smolnatim smrečjem z vonjivim ozonom. Poleg finega gozdnega vzduha pa je pospeševala prebavljanje razvajenih naših želodcev ter nenasitni tek najpreprostejših jedil — izvrstna planinska voda, ki je izvirala v obližju župniške hiše izpod sive, črnopikaste granitne skale. To vam je bil pravi užitek gledati in poslušati oni izvir: kako se je kristalnočista voda kar drobila nalik živemu srebru v bliščeče biserje, ki so zveneli kakor steklo! In če ste si je privoščili požirek, vam je ledenohladna tekočina kar zahrustala med zobmi . . .

Toda, kar se tiče — duševnega gladi njegovih sodelavcev, tega jim mojster Toma ni znal utešiti! Ni jim namreč mogel pripraviti — primernih zabav in razvedril, ki so jih bili krvavo potrebni, zlasti tu gori v samotni gozdni puščavi, kjer ni bilo daleč naokrog nobene hiše. Ah, kje so ostale krčme ali kavarne, da bi se mogli zatekati vanjo v duševni svoji „brezstrešnosti“ pred strahovi srčne puščobe in praznote v glavi!

Pomilovanja vredni so bili najini tovariši! Videlo se jim je na obrazih, kako se bojé samote in da jih je strah pred prostim časom, ki ga ne bodo mogli ubijati v bučči družbi vinskih svojih bratcev z brezsmiselnimi pogovori in z neslanimi dovtipi ter — last not least — mehaničnim igranjem na karte, ki ga imenuje Schopenhauer „bankerot vseh misli“.

Kadar je napočil večerni delopust, čas telesnega odmora, niso vedeli, kaj početi z lačnim svojim duhom ter so taval po samotni trati okrog cerkve, kakor izgubljene ovce.

No, midva s Tomom nisva pogrešala nikakršne zunanje, umetno pripravljene zabave, nisva se bala gozdnih strahov, pred katerimi so se najinim tovarišem vidno tresle plahe duše . . . Jaz sem v gozdu našel takorekoč pravo svoje

domovje, kjer sem preživel že kot otrok, takrat pri slepem svojem dedu, blažene dneve detinske brezbriznosti. Gozd s svojo poezijo, s svojim bujnim življenjem in razkošjem mi je bil star znanec — saj sem takrat prespal nekatero noč v mahovitem njegovem naročju!

Takisto je bil tovariš Toma intimno znan z gozdom in z njegovo veličastno romantiko. Kot dijak mariborske gimnazije je bil s svojimi kolegi zahajal pogostoma sèm gori na Pohorje; v poletji so včasih prenočili kar v gozdu, kurili grmado, pekli krompir in meso ter prepevali vsele dijaške pesmi do belega dne . . .

Po večerji sva torej hodila na izprehod po ogromnem gozdu. Prijatelj Toma mi je na takih izprehodih z gorečo vnemo razkazoval slikovitost posamičnih dreves in skupnega gozdnega „interieurja“ ter me opozarjal na velezanimivo izpremembo gozdne razsvetljave ob belem dnevu in ponoči, v mesečini in v večernem somraku. Bili so blaženi trenotki, polni globokih študij narave, njene poezije in divne romantike, ki sem jih preživel v družbi svojega zgovornega spremljevalca tam gori po bajnih pohorskih gozdih . . .

Neko toplo junijsko noč okoli kresa, ob svetli mesečini sva dospela daleč tja doli po grebenu visoke planote pohorske na jasno gozdno trato. Ondi se nama pojavi čarovit prizor: temno-sivo, z bledim sijajem lune obrito zidovje gotiške cerkve, poleg nje mračen stolp z nizko streho.

Bile so razvaline nekdanje cerkve sv. Volbenka, ki se vidijo še danes iznad košatega bukovja na severovzhodnem robu Pohorja.

Zamaknjena sva gledala to divno gozdno sliko ter si napajala dušo z magično svetlobo, ki je preprezala nemo kamenje razpadajočega svetišča. Kar zašumi pod nizkim bukovim vejcem, in pred strmečimi najinimi očmi se dvigne rjavosiva — človeška podoba.

„Kdo si, človek božji?“ vzklikneva hkratu preplašena.

„Tomo! Igo! Kaj sta vidva?“ zakliče vzdohčeno znan glas in nama se približa z odprtimi rokami čakát možicelj. Bil je — naš poslovodja Tona!

„Anton! Kako pa ste zašli vi semkaj zdaj, ponoči?“

Jecljaje nama je starček pripovedal, da ga je mojstrova soproga poslala z velevažnim pismom k mojstru. V Mariboru je bil vprašal, kod je najkrajša pot k sv. Henriku in tam so mu pokazali zvonik nekdanje cerkve sv. Volbenka. Tako se je napotil naravnost gori na Pohorje. Dospel je res že popoldne sem gori k razvalinam, ali ker je

bil ves upehan in truden, je sedel tamle pod bukvo na mehki mah ter zaspal. Ko se je predramil, se je že mračilo. Taval je po gozdnem potu naprej, toda kmalu je prišel zopet tu sem nazaj. Ponovil je še dvakrat hojo po isti labirintski poti, toda vrnil se je vedno na prejšnje mesto nazaj. Naposled je opešal in obupal: zaril se je pod bukvo v mehko listje, kjer je spal, kakor svoje dni „božanski trpin“ Odisej na onem fejaškem otoku, dokler ga ni vzdramil najin pogovor, kakor imenovanega blodeža z ltake preglasni krik Navzikajinih peric.

Vsega potolčenega in opraskanega sva privedla opolnoči starega svojega najdenca k sv. Henriku in mu pripravila toplo ležišče gori na prižnici.

XVII. PRED ŽIVIM MODELOM.

Prihod Tone v našo gozdno samoto je povzročil precejšnjo izpremembo v našem samotarskem življenju. Še isto popoldne je odpotoval mojster Kotnik po nekem nujno važnem opravku. Pri svojem odhodu nam je Kotnik priporočal slogo in kolegijalno sporazumljivost za časa njegove odsotnosti; za svojega namestnika — v kuhanju pa nam je ostavil poslovdjo „Tonata“, zabičujé nam, da ga spoštujemo in ubogamo.

Jedva pa je bil mojster Kotnik odnesel pete, je nastala med nami silna zmešnjava. Mojstrov sin Josip, ki je bil potuhnjen svetohlinec ter tako imenovani „Augendiener“, se je delal vpričo svojega očeta sila pohlevnega in pobožnega; kazal se je, kakor bi mu bilo bogvekoliko do dela in zaslužka; za očetovim hrbtom pa je bil najhujši lenuh, brezverec in razuzdanec. Počenjal je često takšne reči ter se vedel toli čelarno in perverzno, da smo dvomili o njegovi pameti.

Tudi tisti dan po mojstrovem odhodu je našega grbavca napadel nekakšen delirij, ki je bil tem silovitejši, ker mu tu gori v gozdni tihoti ni mogel dati duška že cele tri tedne.

V to mu je bil kaj dobrodošel predmet stari poslovdja Tona, ki mu je služil že od nekdaj kot „objectum fopabile“.

Josip je povabil dobrega starčka v klet, natočil mu čašo rujnega visolčana ter mu napil: „Eviva, signor Antonio!“

Starec, zaslišavši to znano mu italijansko frazo, s katero so mu pomočniki namigavali na njegov umetniški entuzijazem, je sedel na limanico ter izpil ponujeno mu „dobrodošlico“ v jednem dušku . . .

Midva s Tomom, ki sva videla nevarni začetek te odurne komedije, sva pograbila svoji slikarski mapi ter se umaknila ž njima v gozd.

Ko pa sva se vrnila proti večeru, je sedel stari naš Tona, priklenjen na lesen stol, pred mizo, na kateri sta stala dva oltarna svečnika z gorečima svečama, med njima pa je bila — mrtvaška glava. Obraz upijanjenega starca, ki je smrčal in sopihal, kakor jež v svojem skrovišču, je bil ves pomazan s sajami in prekrižan z raznobarnimi črtami, dočim so mu lasje, maziljeni z limom in firnežem, štrleli pokonci, kakor indijanskemu divjaku.

O tovariših pa ni bilo ne duha, ne sluha. Ostavili so našemljenega starca v hiši pri odprtih vratih ter izginili. Z velikim naporom sva vzdramila pomilovanja vrednega starčka, da je mogel zlesti v svoje ležišče, potem pa sva igrala na orglje preko polnoči.

In bila je divna poletna noč, nežna in mehka, kakor naročje blažene matere! Srebrna mesečina je sijala skozi ozka gotška okna v cerkveno svetišče, lesketaje se v čarobnih odsevih po nadgrobnem katafalku, ki je stal na sredi cerkve s kraljevsko podobo sv. Henrika na vrhu . . .

Drugo jutro so prihajali naši begunci z različnih strani. Naš češki Vaclav je privedel pod pazduhu z juga sem gori po gozdu našo — mlekarico, hčerko cerkvenega klučarja; od nasprotne plati, od Zinkejeve steklarne navzgor pa sta pripela grbasti Josip in njegov hrvaški tovariš, oba še „in dulci júbilo“.

Nagajivec Josip, ki se je menda bal, da bi ga ne zatožil pri očetu, se je kaj prijazno sukal in smukal okolo svojega brata, obenem pa se dobrikal in laskal poslovdji Tonetu.

In dobričina Tona je kramljal, kakor bi se ne bilo nič zgodilo ter nas je zabaval z gostobesednim svojim pripovedovanjem in s komičnim gestikuliranjem z rokami, da smo ga poslušali z živim zanimanjem . . .

Stari naš Tona je bil poslovdja le po imenu, takorekoč zgolj „ad honores“, dočim je faktično bil sluga, postrešček in „postillon d' amour“, vse zajedno. Zlasti v poslednjem poslu je bil vesten, zanesljiv in molčeč veščak, ki je prenašal ljubezenska pisma, naročila in darila v najbolj skrita zavetja pritajenih zaljublencev. Vsled vsestranskega svojega znanja je bil, rekel bi, živa kronika vseh ljubezenskih tajnostij in škandalov.

Po obedu so se razšli naši trije tovariši zopet na različne kraje ter se vrnili šele drugo jutro na delo, kar se je potem ponavljalo dan

S I. JUGOSLOV. UMETNIŠKE RAZSTAVE V BELEMGRADU.

CELESTIN M. MEDOVIČ:

„... Lepa, sv. Katarina, duša lepša ti teló,
prstan od Marije Sina — drago lepša ti rokó.“
(Stara pesem.)

za dnevom. Naposled pa so izostali kar vzdržana tri dni in noči.

Lepa, jedra, zdrava so pač pohorska dekleta in njih srca so mehka, slaba! Nepokvarjene, neizkušene so njih duše, v katere so znali moji tovariši polagoma vlití otrov strasti in razviti v njih ljubezen do izpozabljenosti.

Godilo se je pohorskim dekletom nekako tako, kakor Goethejevi Margaretki, da so zdihovali: „Meine Ruh' ist hin, mein Herz ist schwer, ich finde sie nimmer und nimmer mehr!“

Med tem pa smo Tona, poslovodja in jaz uganjali raznovrstne umetniške študije, eksperimente in poizkušnje.

Toma je pripravil starega poslovodjo, da nama je stal za — model. V sakristiji mu je priredil potrebno stojalo, zagrníl okna s temnimi zavesami ter z umetno lučjo cerkvenih sveč osredotočil na njegovi podobi enotno osvetljava.

Tu sva torej risala in slikala ter posnemala koščenega in mišičastega starca v različnih pozurah in situacijah telesa. Pri tem mi je Tona razkladal in ad oculus demonstriral sestav telesnega okostja, zloženega v harmonično celoto od dvestoštiridesetih komadov in členkov... Na živem vzorcu mi je kazal, kako je človeško telo slično genialno izumljeni posodi, stoječi na

dvostebnem podstavku, katero diči nalik kapitelski kroni mojsterski oblikovana glava. Umetno razpleteno mišičje veže posamične dele okostja, ki ga objemljejo prijetno zaokrožene plasti voljnega mesa, kakor mehka, plodovita prst gole pečine zemeljskega ogrodja! Kako se ves ta prožni mehanizem giblje, premiče in izpreminja v različne obračaje in položaje! In pa: kakor se poedini oddelki telesa vselej prilagodijo vsakršni potrebi momentane vnanje situacije, takisto se izraža na človeškem obličju, kakor na zrcalu naše duše, večno se izpremenjajoče valovje notranjih čuvstev, želja, nagibov in strasti...

Razkazovaje mi vse tajnosti človeškega bitja na živem telesu poslovodje, opozoril me je naposled Toma na nedostatnost njegove rasti. Najin model Tona ni bil namreč vzrasel razmerno s svojo preveliko glavo. Glavni pogrešek njegovega telesa so bile prekratke noge v stegnih, ki niso imele niti normalne mere, kamoli klasične dolžine, ki so jo dosegali stari grški kiparji s podaljšanjem stegen podobam svojih bogov in junakov. Seveda me je Toma tudi opozoril na vidno razliko moškega in ženskega telesa v obliki, v navzgor in navzdol se raztezajočih zunanjih obrisih, v trdih, ostrih ter valovito-mehkih potezah...

Ko smo zatopljeni v klasične studije o človeškem telesu, tem najdovršenejšem umotvoru Stvarnikovem, ždeli v mračni sakristiji, odprla so se vrata in na pragu se je prikazal — mojster Kotnik.

No, to vam je bil ropot, grom in tresk, da smo se razpršili kakor preplašene ovce pred nepričakovanim volkom!

In ostali Kotnikovi pomočniki, ki so prišli šele drugo jutro domov — ti so zijali v rohnečega mojstra, kakor tisti pogubljeni na svetovno znani Michealgelovi sliki Sikstinske kapele v Vatikanu.

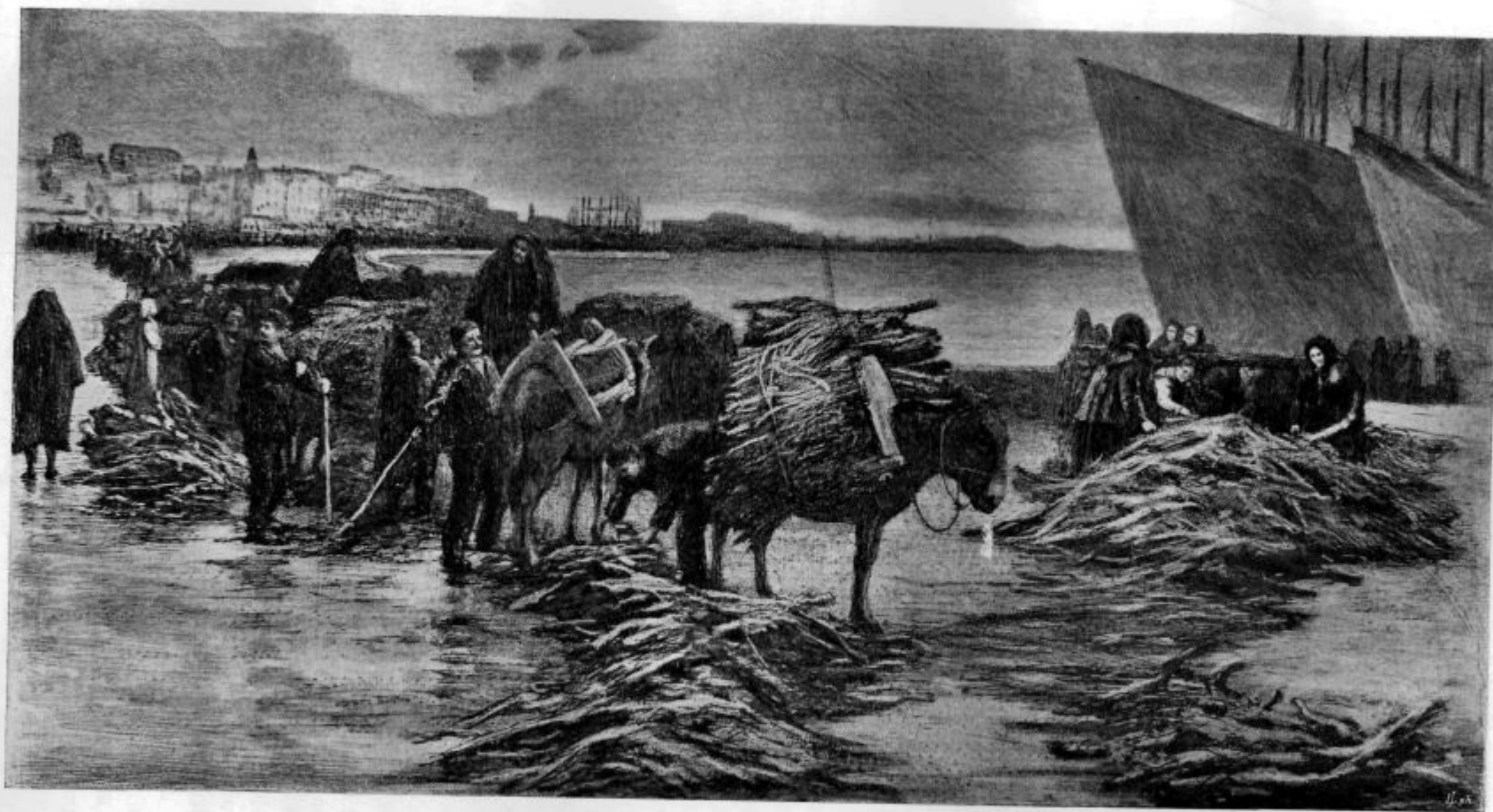
Kakor po pogrebu, je nastala zopet grobna tihota okrog cerkve. V osmih dneh je bil namreč praznik cerkvenega patrona in dotlej je moralo biti dovršeno vse naše restavratorsko delo. —

Ginjenih src, po katerih so nam plali valovi blaženih čuvstev in presladkih spominov, smo se poslavljali potem od samotne cerkve sv. Areha, te divnoromantične gozdne idile na bajnem našem Pohorju, kjer smo preživeli pet brezskrbnih, poezijepolnih tednov... Po pohorskih livadah pa so tavalala lepa, blede dekleta... Neznosno skrb v duši in vrele solze v očeh so zrle za nami, ki smo vriskali in peli...

Razšli smo se na različne kraje, ne da bi se bili sestali še kdaj.

IVAN RENDIĆ: MORTUOS PLANGO . . .

S I. JUGOSLOVANSKE UMETNIŠKE RAZSTAVE V BELEMGRADU.

KLEMENT M. CRNČIĆ: DRVARJI V SPLETU.

XVIII. KONEC SLAVE.

S pravim volčjim gladom so se zagnali moji tovariši v kalno valovje razuzdanega uživanja po mariborskih beznicah in drugačnih zabaviščih, potapljač se v objemu Bakha in Venere.

Le midva s Tomom sva koprnela nazaj v neodoljivem domotožju po bajnem planinskem raju. In mojster naju je poslal kmalu v Slovenske Gorice na novo umetniško delo. Srečna sva bila, ko nama niso kalili duševne harmonije razbrzdani pustolovci in estetski analfabetje! Zvečer sva pohajala po bujnoraslih vinogradih ter uživala divni razgled po krasni panorami od slemena veličastne Rogaške gore in tja daleč preko valovitih pohorskih planin. Zlasti meni so uhajale hrepeneče oči tja proti piramidastemu obronku, na katerem stoji kakor kraljevska krona trostolpa Sv. Trojica, pod katere okriljem sem preživel svoja brezskrbna detinska leta. Tiho, a vztrajno mi je rasla v duši nepremagljiva želja: ah, pohiteti tja dol k svoji materi, k svojemu očetu . . . pogledati jima v oko ter vprašati ju, ali ljubita svojega sina nezakonca!

Toda ne, vrnil se še ne bom . . . še nisem umetnik . . . Naj se me ne sramujeta . . . ponosna naj bosta name, ko stopim pred nju in jima rečem: Glej oče . . . glej, mati! Dosegel sem sam, iz lastne moči, proti vsem in navzlic vsemu svojo akademično diplomu!

Tako sem sklenil, zatrl v sebi hrepenje po domu, ki ga že nisem videl toliko let in vstopil sem v risarsko šolo. Zbralo se nas je takoj spočetka lepo število ukaželjnih mladeničev, ki smo z živim zanimanjem poslušali pouk ter ognjevit po-snemali risarske vzorce.

Ko pa smo prišli nekega dne zopet pred svojo šolo, so bila vrata zaprta, kajti naš učitelj risanja je ponoči pobegnil brez sledu in odnesel seboj vso našo šolnino.

Tako se je zgrudila v nič nova moja nada, da se s sistematskim poukom v risarstvu dokopljem do vrat v svetišče slikarske umetnosti! Premagal sem bil že tolikero najhujših zaprek, a sedaj sem obupal. Duhumorna brezupnost se me je lotila in fatalistično sem se udal popolni apatiji. Izprevidel sem, da je ves moj junaški napor brez-uspešen ter da ne dovedem svoje ladjice nikdar srečno v luko umetniških idealov.

Priučil sem se pač vsem različnim strokam, manipulacijam in spretnostim obrtnega slikarstva, in mojster Kotnik mi je izročil meseca maja 1864. l. slovesno diplomu svobodnega slikarskega pomočnika . . . a kaj sem dosegel s tem!?

Moj cilj je bila visoka čista umetnost, za katero sem hrepenel vse dni svojega življa, kakor žejni in gladni Tantal za vodo in ovočjem! —

Moj Bog, kolikokrat sem že stal na njenem pragu, kolikokrat sem jo že držal, — a izmaknila se mi je vselej, vrata so se zaprla in ostal sem končno le — obrtnik! Že kot deček sem risal in slikal, ukvarjal se z vsem, kar je v zvezi z upodabljanjem umetnostjo — narava me je obdarila z navdušeno ljubeznijo do lepote ter mi položila že v zibelj poklic umetnika . . . imel sem vse pogoje in vendar — postal sem obrtnik, ne pa umetnik! —

Zdelo se mi je, da leži na mojem življenju prokletstvo, ki mi ubija vse najlepše cilje ter me peha z vrhunca, na katerega sem se popel kakor Sisif v potu svojega obraza, vedno in vedno iznova navzdol, — navzdol! —

In tako nisem mogel biti vesel svojega absolutorija. Tiho pa sem upal, da se morda vendarle odpró vratca, skozi katera skočim v svojo obljubljenno deželo — na slikarsko akademijo. V tem upanju sem ostal pri mojstru še nadalje ter se izpopolnjeval bolj in bolj . . .

Ko pa smo prišli z dela po raznih cerkvah tisto jesen nazaj v Maribor, sta zadela obitelj mojstra dva ljuta vdarca nemile usode:

Najprej je umrla bedna njegova hči Maričeri, ne da bi bila našla mladeniško srce, ki bi jo ljubilo . . .

Pozimi nato pa je — zblaznel njegov sin, grbavi Josip, da smo mu morali nadeti — spóne. Nesrečnik je prebil grozovite muke ter se pokoril za pregoreče svoje češčenje Venere in Bakha. —

Na spomlad pa je ostavil očetovski svoj dom — prijatelj Toma ter se vrnil iznova na Dunaj, na akademijo upodablajočih umetnosti.

S solzami sem zrl za odhajajočim vlakom . . .

Tako sem torej ostal zopet sam in stožilo se mi je iznova nepopisno po domu. In napotil sem se v svoj — rojstni kraj. Najprej sem šel k svojim nekdanjim rednikom, k teti Ančki in njenemu možu Petru.

Tu me je čakalo nepričakovano presenečenje! Teta je bila po mojem odhodu z doma po osmih letih svojega zakona rodila dva sina. Bila je brižna žena jako mršava ter se je vidno postarala. Tožila mi je, da jo je mož po rojstvu otrok začel zanemarjati ter mrziti. Nekoč ponoči pa ga je teta zasačila pod oknom zapeljive gospodinje Poličke. Besna se je priplazila teta k soprogu Petru, pograbila ga okoli pasu ter ga

treščila ob tla s toliko silo, da je mož omedlel... Tako se je maščevala teta za moževo nezvestobo! Od tistega večera pa je stric hiral, in teto so mučile neznosne slutnje, da bo kriva prerane njegove smrti.

No, bedna žena je umrla mnogo let pred možem, kajti stric Peter je zatisnil svoje oči šele julija letos. —

Tudi svojo — mater sem posetil. Omožila se je bila med tem drugič z nekim Čuševim Jurijem, deset let mlajšim mladičem ter imela z njim dva krepka sina.

Vesela me je bila mati in stregla mi je z materinsko ljubeznijo. Razborna ženica je na svoja stara leta vso svojo materinsko skrb osredotočila name, svojega — prvorojenca. Naopačna razlika v starosti s svojim možem pa se je maščevala tudi na njej kaj bridko, kajti vrtoglavi njen Jurij je postal žrtev zapeljivosti iste Sirene, ki je uničila zakonsko srečo njene sestre, moje resolutne tete Ančike...

Ubogo mojo mater je nezvestoba premladega njenega izvoljenca toli bolela, da je od joka in žalosti oslepela. Legla je k večnemu počitku na samotnem pokopališču sv. Benedikta. —

Šel pa sem tudi končno še na dom svojega — nezakonitega očeta tam doli v trsovitih Cogetincih. Mož me je sprejel kaj ljubeznivo ter mi prostovoljno obljubljal izdaten delež svojega imetja. No, umrl je v moji odsotnosti brez vsakršne oporoke, in tako sem bil zopet prikrajšan za — go-ljufivo nadejo! —

Užaloščen po vseh teh prebrickih prevarah in izkustvih svoje mladosti, sem hotel ostaviti domovino ter odriniti v širni tuji svet. Tu mi dojde od mojstra Kotnika prijazno povabilo na cerkveno delo k Svetinjam pri Ormožu.

In tam doli v predivnem „štajarskem zavičaju“ našega — Stanka Vraza sem bil zašel po sledu junonske njegove nečakinje v raj ljubezenskega razkošja, kjer sem podlegel ženski dražestnosti ter okusil naposled „prepovedani sad“ z drevesa spoznanja dobrega in zlega...

Udal sem se bil tu na rojstnem domu pesnika „Djulabij“ in „Glasov iz Ževinske dobrane“ brezvoljno mamljivim pesniškim sanjam, ki so mi prepredle srce in glavo z bajnim pajčolanom brezbržnega pozabljenja na ves ostali svet...*

Iz tega raja ljubezni pa me je izpodil grmeči glas poziva na vojaški nabor v Maribor.

Odšel sem tja resigniran — zdvojen — obupan, saj sem vedel, da grem za pogrebom svojega umetnikovanja. Slutil sem, da se bližam jami svojih slikarskih načrtov ter da bo v kratkem konec vse slave...

In nisem se motil. Dne 17. sušca 1865. l. so me vrstili med avstrijske vojne pomorščake, s katerimi sem leto dni kasneje, dne 20. julija 1866. pod poveljništvom svojega rojaka, Mariborčana junaka — Tegetthoffa jadral v besnem diru v obupen boj brez upa zmage proti Italijanom... V tisti noči, ko so v svoji kajuti Tegetthoff, Sterneck, Spaun in Montecuccoli s šampanjcem netili svojo obupno hrabrost ter se pripravljali na smrt, sklenil sem tudi jaz s svojim življenjem ter nezatisnivši vso noč očesa, čakal miren in udan, skoraj vesel konca vseh brezuspešnih bojov in naporov... Čemu bi še živel, diletant?! Le smrti, konca, miru mi daj, o Bog! — —

Drugo jutro je bilo oblačno, gosta megla je ležala na morju. Ko pa je dospelo naše ladje do Visa, je posvetilo solnce, razbegnili so se oblaki in na Tegetthoffovi ladji „Ferdinand Maks“ se dvignejo hitro zaporedoma povelja: „K naskoku!“ — „Napadni kot v treh divizijah!“ — „Naskočite sovražnika in ga potopite!“ — In iz 526 topov zagrmí hkratu, da se tresejo ladje kakor mrzlične... strašno grmenje lomečih se sten... rjojenje razburjenega morja... tuljenje potaplajočih se Italijanov... in junaška smelost Tegetthoffa je odnesla lovor najsijajnejše zmage...

...Tudi to je minulo... minulo in ni se vrnilo nikdar več...

* Glej „Zora“ 1875. »Iz zapiskov slov. umetnika«.

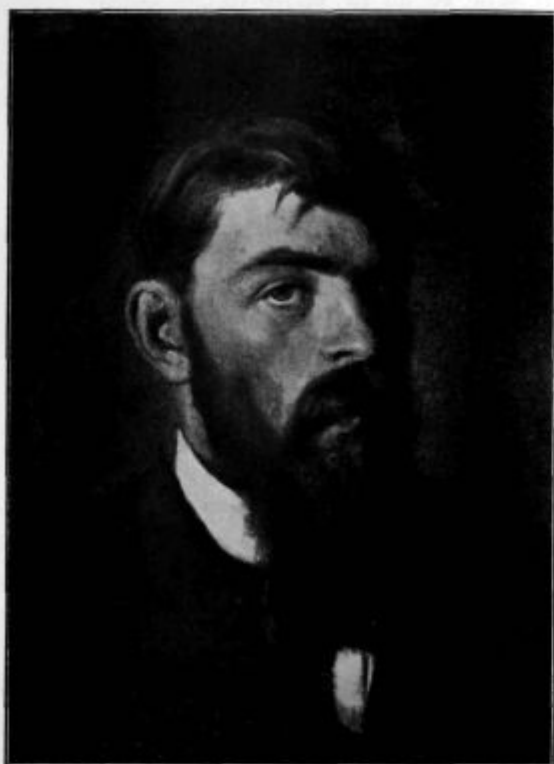
NOČ.

Noč ima zaspane oči
in nič ne govori.

Le tukaj in tamkaj zvezdica,
le zdajnzdaj kakšna sapica,

le semintja kak prijazen spomin,
prihajajoč iz težkih temin.

Pavel Golob.

S I. JUGOSLOV. UMETNIŠKE RAZSTAVE V BELEMGRADU.

NIKOLA MIHAJLOV:
PORTRET T. J. TODOROVA.

I. KONGRES SRPSKIH LEKARA I PRIRODNJAKA.

Poroča dr. Démeter Bleiweis-Trsteniški.

Kongresi so postali tekom zadnjih desetletij važen faktor znanstvenega življenja in delovanja. V medicinski vedi zavzemajo prav odlično mesto. Oni nam podajajo bilanco o napredovanju poedinih strok in so za udeležnike tem zanimivejši in koristnejši, ker se predavanja in referati ne proglašajo apodiktčno, kakor v kaki učni knjigi, temveč se mora vsak govornik nadejati, da se koj po njegovem govoru dvigne drug zastopnik iste stroke, da zagovarja svoje, včasih nasprotno mnenje. Iz živahnih razprav in diskusij, ki se razvijejo pri takih prilikah, zrcali se najbolje napredek in razvitek vede, na drugi strani pa črpajo iz njih udeležniki vzpodbudo do lastnih raziskav in poizkušenj. Posebno za praktične zdravnike, ki jim naporni poklic ne dopušča, da bi se obsežneje bavili z medicinsko literaturo, so postali kongresi prava potreba.

A še v drugem pogledu moramo smatrati kongrese za pomembne in koristne; zategadelj namreč, ker nudijo priliko, da se po mnogih letih

zopet vidijo prijatelji in kolege, ki jih je usoda razkropila v daljne in tuje kraje, da si v medsebojnih pogovorih in refleksijah bogatijo zmožnosti in duševne sile in rešujejo važna stanovska vprašanja. Sam Humboldt je smatral to stran kongresov kot posebno pomembno, ko je rekel, da je njih glavni namen „zbližavanje onih, ki delujejo na istem polju znanosti, ustno in zaradi tega vzpodbudnejše razodevanje idej, najsi predstavljajo resnična dejanja, misli ali dvome, sklepanje prijateljskih vezi, ki donášajo znanosti luč, življenja pristrčno milino, nravi pa priljudnost in prizanesljivost.“ V resnici blažijo kongresi srce, bistrijo duh in ogrevajo ljubezen do poklica.

Od slovanskih narodov so doslej prirejali kongrese le Rusi in Čehi, ki imajo cvetoče medicinske fakultete. Mi Jugoslovani, ki nimamo lastne medicinske šole in zaradi tega tudi ne prave znanstvene zveze med seboj, doslej nismo mislili na take prireditve. Kako živa potreba in kako srečna misel pa je bila, sklicati na slovanskem jugu medicinski kongres, kaže nepričakovano živahna

udeležba in v vsakem oziru zadovoljujoči uspeh I. „kongresa srpskih lekara i prirodnjaka.“

Srbi so hoteli s tem kongresom pravzaprav pokazati, do katere stopnje se je pri njih razvila medicinska in javno-zdravstvena veda. Nikakor ni torej iskati separatizma v dejstvu, da so kongres nazvali srbskim, akoravno je bil v istini jugoslovanski in gotovo je bila prelepa misel, s tem kulturnim pojavom proslaviti kronanje kralja Petra I., vsestransko izobraženega zaščitnika prosvete. Mnogobrojna udeležba povabljenih slovanskih gostov pa je razširila značaj kongresa, tako da ni podajal le verne slike moderne medicinske vede, temveč je tudi pričal, kako plodonosno delujejo Slovani na polju medicinske in naravoslovne znanosti.

Kongres je štel 420 članov-kongresistov, mej temi 5 doktoric vsega zdravilstva, ki prakticirajo v Belemgradu. Največji kontingent udeležnikov so dali seveda Srbi, tako iz kraljevine kakor iz sosednjih dežel, za njimi bratje Hrvatje iz Hrvatske, Slavonije in Dalmacije, potem Čehi, katerih je bilo nad dvajset, in končno Bolgari in Slovenci.

Dné 17. septembra, na predvečer slavnostne otvoritve kongresa, se je vršil prvi prijateljski sestanek kongresistov v krasnih prostorih „Grand Hôtela.“ Tu smo imeli priliko, seznaniti se s člani organizacijskega odbora in z ostalimi slovanskimi kolegi. Kar nas je prijetno iznenadilo že v prvih urah našega bivanja v Belemgradu in na priprostem narodu, to smo občutili tu še mnogo bolj: izredno ljubeznivost in pristrčnost Srbov, seosebno proti nam, slovanskim bratom. In občudovali smo sloki in visoki, uprav vitežki stas tega jugoslovanskega plemena in markantno lepe obraze, kar nas je oboje spominjalo na pradede junake, ki so se stoletja borili proti Turkom. V zanimivih in pristrčnih pogovorih so nam potekle ure.

Dné 18. septembra dopoldne se je vršila v „narodnem pozorištu“ slavnostna otvoritvena seja kongresa. Sredi odra je stala miza kongresovega predsedništva, v ospredju govorniška tribuna, ob desni predsedništva so sedeli častni predsedniki kongresa, zastopniki poedinih slovanskih narodov, ob levi ostali člani organizacijskega odbora in oficialni zapisnikarji. Partér je bil natlačeno poln kongresistov, v ložah so prisostvovalе dame in pa odlična beogradska družba. Točno ob 10. je stopil kralj, spremljan po dvornem maršalu in dveh pribočnikih, v svojo ložo. Sprejeli so ga burni „Živijo“ klici, ki jim je prijazno odzdravil. Takoj nato je stopil ministrski predsednik, general

Sava Grujič, visoka in impozantna, četudi od starosti in truda lahko upognjena vojaška postava s sivo brado, na govorniško tribuno. Izjavil je, kako ga veseli, da mu je dana čast, v imenu kralja in vlade pozdraviti v srbske prestonici I. kongres srbskih zdravnikov in naravoslovcev, zahvalil se je došlim gostom, da so se v tako velikem številu odzvali povabilu in je v daljšem govoru, spominjajoč se slovanskih naravoslovcev veleumov Purkinja, Pirogova, Mendelejeva in Pančiča, želel kongresu najboljšega uspeha, tako v prid kongregistom samim kakor v prid srbski deželi. Za njim je poprijel besedo predsednik kongresa, dr. Jovan Danić, ravnatelj srbske kraljeve blaznice. Rekel je, da ga prešinja nepopisna radost, ker mu je dana prilika, predsedovati tako sijajnemu zboru in izrazil svojo zahvalo na časti, ki se mu je s tem izkazala. Povdarjal je, da je srbski narod pet stoletij krvavel v boju proti Turkom, mej tem ko so se ostali slovanski bratje mogli razvijati na kulturnem polju. Tako je srbski narod, žrtvujoč sebe, omogočil drugim narodom napredovanje. A srbski narod tudi ne dolguje nikomur za svoje osvobodjenje, ker vse, kar ima, ima iz lastne moči. Govornik je pozdravil v imenu srbskih zdravnikov došle slovanske kolege in se je v vznesenih, burno odbravanih besedah zahvalil kralju, da je s svojim posetom počastil kongres. Ideja kongresa je obstojala že davno, a uresničiti se je mogla šele, ko so tudi naravoslovci obljubili svoje sodelovanje. Največja zahvala gre kraljevi srbski vladi in begradski občini, ki sta obe podpirali organizacijski odbor.

Potem je gospod Kosta Glavinović, predsednik beogradske občine, pozdravil kongres. Izjavil je svojo radost, da vidi mej udeležniki kongresa toliko zastopnikov

S I JUGOSLOVANSKE UMETNIŠKE RAZSTAVE V BELEMGRADU.

PAŠKO VUČETIĆ:
KRALJ PETER I.

bratskih slovanskih narodov, ki so s svojo navzočnostjo pripomogli, da ima sijajno zborovanje značaj slovanske solidarnosti.

Nato je predstavil dr. Jovan Danić častne predsednike kongresa, zastopnike bratskih slovanskih narodov. Vsi so v navdušenih besedah pozdravljali kongres. Govorili so: za Čehe prof. Jaroslav Hlava, anatom-patolog na češki univerzi v Pragi in dr. Jindřih Zahor, mestni fizik v Pragi, za Hrvate prof. Dragutin Gorjanović-Kramberger, geolog, predsednik naravoslovnega društva in prof. Gustav Janeček, kemik, rector magnificus, oba na univerzi v Zagrebu, dalje dr. Ladislav Rakovac, predsednik „sбора liečnika kraljevina Hrvatske i Slavonije“ iz Zagreba, za Bulgare prof. Petar Rajkov, kemik na univerzi v Sofiji in dr. Bogdan Čavov, primarij, predsednik „Lekarskog društva“ v Varni, za Slovence dr. Edo Šlajmer, primarij v Ljubljani. — Vsi govorniki so bili pri završetku svojih govorov pozdravljeni z burnimi „Živijo“-klici, sosebo pa prof. Janeček, ki je v pesniško navdahnjenih besedah povdarjal, da sta Srb in Hrvat sinova ene matere in da sta jih le tuji vpliv in tuja korist mogla začasno razdvojiti, in pa primarij dr. Šlajmer, ki je izrekel nado, da bodi proslava znanosti in umetnosti v Belemgradu predznak kulturnega jedinstva vseh Jugoslovancev od Triglava do Balkana pa od Balkana do črnogorskih planin, svitla zvezda Karadjordjevića pa zaščitnica kulturnega napredka južnih Slovanov!

Pred zaključkom svečane seje je tajnik dr. Vojislav Subotić mlajši še naznanil, da želi Njega veličanstvo kralj Petar I. vse člane sprejeti v avdijenciji v dvorani poleg svoje lože. Nato smo šli z vznesenim srcem k kraljevi sprejemnici. Ali kmalu se je pokazalo, da bi bilo nemogoče, predstaviti kralju ogromno število kongresistov, tem bolj, ker je imel kralj kmalu potem prisostvovati otvoritvi jugoslovanske umetniške razstave. In tako je vsaki narod poslal nekaj zastopnikov k avdijenciji. Od Slovencev sta postala te časti deležna primarij dr. Edo Šlajmer in dr. Démeter vitez Bleiweis-Trsteniški.

Vsem, ki so bili pri kralju, je v živem spominu njega markantno lice, bistro svitlo oko in milina, ki mu odseva z obraza. V srce segajoča pa je ljubeznivost in pristrčnost kraljeva. Mnoge je popraševal po slovenskih domačih razmerah, po doživljajih na potovanju, sosebo na meji, kjer te obdaja uprav očetovska skrbnost različnih činovnikov. Druge je zopet vprašal, kak vtisk dela nanje I. jugoslovanska umetniška razstava in

je izrekel željo, da bi donesla najboljšega uspeha za naše marljive in podjetne umetnike. Pri teh in drugih pogovorih smo imeli priliko, občudovati njegove bistroumne in stvarne, včasih prav dovtipne opazke. Vse njegove besede pa je prešinjala vroča ljubezen do srbskega naroda, in poslavljajoči se od njega imeli smo vtisk, da je to pravi jugoslovanski knez po milosti božji in volji naroda. Ni nam bila več uganka brezmejna ljubezen, s katero ga obdaja in ščiti srbski narod v kljub temu, da ga ima šele tako kratek čas v svoji sredi.

18. septembra popoldne se je začelo stvarno delovanje po sekcijah. Kongres je bil razdeljen na 5 sekcij in sicer na zdravniško, fizikalno in kemično, biološko, abiološko (antropologično, geologično i. t. d.) in agronomsko-veterinarsko. Največja bila je seveda zdravniška, v njej vršilo se je 70 predavanj in referatov. Zborovala je v dvorani „crvenog krsta“, to je srbskega društva rudečega križa. To društvo ima v Belemgradu lastno hišo z velikim vrtom. Tam so potrebni prostori za pisarne uradništva, shrambe za obvezila, inštrumente in druge potrebščine ter velika dvorana z biblioteko. Za mnogoštevilne poslušalce je bila ta dvorana skoraj še premajhna. Ostale sekcije so zborovale v prostorih „velike škole“. Zborovanje se je pričelo popoldne ob 3., dopoldne ob 9. Predsednik medicinske sekcije je bil dr. Pavel Popović, podpredsednik dr. Kosta Nikolić, tajnik pa dr. Vojislav Kujundžić in dr. Djoka Nešić. Ostale sekcije imele so naslednje funkcionarje: fizikalno-kemične predsednik dr. Marko Leković, tajnik prof. Svetislav Obradović, biološke predsednik prof. Milivoj Simić iz Kragujevca, tajnik prof. Djordje Ničić iz Zaječarja, abiološke predsednik državni svetnik Jovan Žujović, tajnik prof. Petar Pavlović, agronomsko-veterinarske predsednik načelnik ministerstva v p. Milutin Savić, podpredsednik glavni živinozdravnik Aleksa Popović, tajnik profesor Radomir Nešić.

Znanstvene razprave po sekcijah pa so vodili izbrani predsedniki, izmed Slovencev primarij dr. Edo Šlajmer in dr. Démeter vitez Bleiweis-Trsteniški.

Naša naloga ne more biti, poročati obširno o vseh učenih in zanimivih predavanjih; tako poročilo bi sodilo v znanstveno-strokovni list. Vendar hočemo izpregovoriti vsaj vobče o zanimivih razpravah, da podamo tako jasno sliko velikega znanstvenega uspeha, ki ga je imel I. kongres srbskih zdravnikov in naravoslovcev.

18. septembra je imel v zdravniški sekciji prvo predavanje polkovni zdravnik dr. Dragutin Petković in sicer o „antirabičnem zdravljenju vobče in o onem v našem „Pasteurovem zavodu“. Dr. Petković je dodeljen kraljevemu zavodu za zdravljenje po steklih živalih ugriznjenih v Nišu. Za to zdravljenje eksistirata dve metodi, slavnoznana Pasteurova in pa modificirana ogrskega učenjaka Högyesa. V zavodu v Nišu uporablja se zadnja metoda in so uspehi izvrstni. Dr. Petkovičevo predavanje je bilo za strokovnjake velezanimivo. Za njim je predaval prof. Jaroslav Hlava „o krvnih nalezih pri akutnih eksantemih“ in je poročal o interesantnih bakterioloških izvidih, ki jih je našel pri akutnih kožnih izpuščajih. Potem je prečital dr. Subotić mlajši dr. Vladana Djordjevića zgodovinsko razpravo „prvih sto let v razvitku zdravniške stroke v Srbiji“. Ta zdravnik in državnik, ki mu je kruta politična usoda nanese, da je moral prisostvovati enemu najžalostnejših činov iz srbske zgodovine, ima nevenljive zasluge za kulturno procvitanje svojega naroda, se posebno na naučnem in zdravstvenem polju. Srbi mu tega nikdar ne pozabijo in ga bodo svoj čas morda počastili s spomenikom; danes pa je kot navidezen pristaš Obrenovičev še toliko kompromitiran, da ni hotel na kongresu govoriti sam. V znanem dopisu na svetovne liste je bil pojasnil, da nikakor ni bil prijatelj zadnjega Obrenovića, da pa je moral na težavnem mestu ministerskega predsednika storiti svojo dolžnost. Morda gre prav njemu hvala, da žalostna epoha Aleksandra in Drage za Srbijo ni imela še žalostnejših posledic. Njegova razprava je bila vrlo zanimiva. Počenši z ustankom Karadjordja, je naslikal razvoj zdravstvenih odnošajev in zdravstvene vede v Srbiji, popisal delovanje vojnih zdravnikov, katerim so bile za časa osvobojevalnih vojsk dodeljene vse zdravstvene naprave in končal z zadnjo dobo miru in procvitanja, v kateri je bilo mogoče, Srbijo razdeliti v več zdravstvenih okrožij. V vsakem se je ustanovila moderna bolnica. V različnih mestih so se otvorili potrebni pomožni zavodi, v Belemgradu samem pa se zida in se je deloma že otvoril bolniški zavod, ki se more meriti z najpopolnejšimi takimi zavodi svetovnih mest in ki ima postati podlaga bodoče srbske medicinske fakultete. Zanimivim izvajanjem in podatkom sledili so navzoči z največjo pozornostjo. Ta dan sta predavala dalje belgradski kirurg dr. Vojislav Subotić starejši o „interesantnih slučajih vnetja slepiča“ in zagrebški kirurg dr. Miroslav pl. Čačković o „kirurški operacijah

pri sladosečnem toku“. Dr. Laza Ilić iz Zaječarja je podal temeljito razpravo o „pelagri“, ki se pojavlja tudi v nekaterih krajih Srbije in ki je posledica nezadostne hranitve s turščico. Temu predavanju so sledili poslušalci tem pazljivejši, ker ga je prevevala gorka ljubezen do rodnega ljudstva. Dr. František Veselý je poročal o kopeli Luhačovice na Moravskem, ki jo je vzel v last konsorcij českkih zdravnikov. Luhačoviška mineralna voda je alkalično-murijski vrelc slične sestave kakor emška in selterška voda, a mnogo boljšega učinka. V njej nahajamo tudi joda in železa, vsled česar so indikacije za uporabo te zdravilne vode zelo obširne. Po izjavi strokovnjakov je to jedna najizvrstnejših mineralnih vod. Predavatelj je polagal navzočim zdravnikom na srce, naj se otresejo tujega vpliva in naj uporabljajo to domačo vodo, ki jo bo kmalu dobiti po trgovinah. Dr. Petar Papakostopulos iz Belegagrada je poročal o zdravljenju škrlatice z „Moserovim serumom“. — Navedena predavanja naj podajo le približno sliko o znanstvenem delovanju prvega dneva. Od Slovencev je prišel ta dan na vrsto dr. Démetér vitez Bleiweis-Trsteniški s predavanjem: „Kako se ima vršiti boj proti tuberkulozi“. V diskusijo o tem predmetu je posegel praški mestni fizik dr. Jindřih Zahor.

Zvečer ob 8. se je vršila na čast kongresistom v „narodnem pozorišču“ slavnostna predstava. Igrali so Ive Vojnovića „Dubrovačko trilogijo“, zanimivo sliko iz zgodovine Dubrovnika. Dubrovniški dijalekt, originalno mešanico z laščino, so igralci prav dobro pogodili. Mej njimi odlikovala se je posebno naša rojakinja, gospodična Vela Nigrinova.

Drugi dan, dne 19. septembra, se je pričelo ob 9. dopoldne zopet delovanje po sekcijah. Izmed predavanj tega dne omenimo naj naslednja: dr. Božidar Peričić iz Zadra je govoril o „ehinokokovej bolezni“. Iz njegovih izvajanj je bilo razvideti, da je ta nevarna trakulja, ki se posebno rada naseli v jetrih, v Dalmaciji zelo pogosta. Tudi takozvani „multilokularni ehinokok“ se v Dalmaciji česče opaža. Ta način nastopanja te trakulje pa je tako redek, da ga je videl le malokateri navzočih zdravnikov in da ga je celo prof. Hlava, ki ima vsako leto priliko, proučavati več sto patoloških slučajev, opazoval le enkrat. Belgradski ginekolog dr. Jovan Jovanović je demonstriral nekoliko redkih, operativnim potom pridobljenih preparatov. Nato je predaval neuropatolog dr. Vojislav Subotić mlajši o „rusalijah v Srbiji“. Rusalije so velezanimivi bo-

lezenski pojavi histeričnega značaja, ki se mej priprostim narodom v Srbiji opažajo soseben ob gotovih praznikih in ki jih narod leči na prav originalen način. Pri bolnici, ki leži navadno v krčevitih popadkih na tleh, svirajo „guslarji,“ bijejo drugi na boben in ljudstvo skače in pleše krog nje ali pa jo prime za roke in jo v divjem plesu tira naokolu. Znano je, da imajo poleg Francozov južni narodi, ki so od narave živahnjega temperamenta, posebno dispozicijo za histerijo. A tudi nagon k posnemanju igra pri tej bolezni veliko ulogo. Če se histerični krči lotijo le jedne ženske, zbole hitro vse disponirane, ki jo vidijo. To tem lažje, če je ljudstvo že itak razburjeno, kakor ob gotovih praznikih. Na ta način moremo razumeti in razlagati endemično nastopanje histerije, ki se včasih pojavlja po šolah, samostanih i. t. d. Tu sem sodijo tudi rusalijske. Te je bil svoj čas popisal že Miklošič, ki pa ni poznal njih pravega značaja. Dr. Subotiću se je posrečilo, napraviti mnogo izvrstnih fotografskih slik, ki nam kažejo vse izpremene in stopinje popadkov ter njih lečenja. Zanimivo je, da je prav enake prizore najti na slikah starih holandskih mojstrov, na primer na slikah Breughela. Če primerjamo dr. Subotićeve slike z ilustracijami slavnega francoskega dela „la grande hysterie,“ vidimo na prvi pogled, da se gre za tipične histerične popadke. Potem se je prečitalo predavanje prof. Ivana Čokorja o vprašanju, je-li „živalska tuberkuloza za človeka nalezljiva“. Predavatelj, profesor na živinozdravniški visoki šoli na Dunaju, se kongresa zaradi obolenja ni mogel vdeležiti. V svojem predavanju dokazuje nasproti svojodobnim trditvam Roberta Kocha, da se da živalska tuberkuloza prenesti na človeka, da so torej tozadevne varnostne naprave zelo potrebne. Razločevati pa je treba dve vrste razvijanja živalske tuberkuloze, katerih ena je za človeka nalezljiva, druga pa ne. Predavali so dalje: dr. Pavel Popović o „trahomu v Srbiji,“ dr. Djoka Nešić o „nekaterih očesnih boleznih,“ dr. Koloman Kalivoda o vprašanju „alkoholizem in narod,“ prof. František Šerer iz Prage o „božjasti,“ docent dr. Ladislav Haškovec iz Prage o „dodatkih k spoznavanju psihoasteničnega stanja,“ v katerih je podal zelo zanimiv, a težaven črtež živčnih bolezni, docent dr. Antonin Heverov iz Prage o „omrtvenju jezika“, dr. Milutin Milković o „alkoholizmu v Srbiji“. Operator dr. Nikola Nikolić je demonstriral interesanten „lithopaedion,“ dr. Demosten Nikolajević pa je priobčil „statistične podatke o umiranju v Srbiji“. Dr. František Zahrad-

nicky iz Nemškega Broda na Moravskem je predaval o „kombiniranej narkozi s skopolaminom in morfijem“. Od Slovencev je govoril ta dan primarij dr. Edo Šlajmer „k vprašanju o prognozi in anesteziji pri radikalnih operacijah dimeljnih kil“. To predavanje in pa ono operatorja dr. Subotića prejšnjega dne je dalo povod, da so se navzoči kirurgi zbrali v poseben klub, v katerem so se posvetovali o perečih vprašanjih moderne kirurgije. Pri tej priliki moramo poudarjati, da imajo Srbi veliko število odličnih kirurgov, katerih glava pa je beogradski operator dr. Subotić starejši. A tudi mej srbskimi vojaškimi zdravniki nahajamo mnogo izvrstnih operaterjev, ki razpolagajo z bogato operativno statistiko. To je imponovalo posebno nam, ki smo prišli čez Dunavo in Savo. Tudi to je našlo naše priznanje in občudovanje, da ostajajo v Srbiji odlični zdravniki v rezervi armade in da v tej napredujejo do najvišjih mest. Tako je za slučaj vojske garantirano veliko število izvrstnih zdravnikov. Seveda, armada je narodna! Slično uvedbo imajo tudi Nemci, pri katerih so glasoviti kirurgi in drugi zdravniki dodeljeni armadi „à la suite“.

Popoldne smo se kongresisti razkropili na različne kraje. Mnogi so poleteli v kopališče Kijevo, drugi so si ogledali kraljevi gradič Topčider, v katerem se še vidi soba in hišna oprava kneza Mihajla Obrenovića, ki je bil tu leta 1868. umorjen. Krog gradiča razteza se krasen park s košutnjakom. Na večer je bil v restavraciji „pri Kolarcu“ kongresistom na čast koncert kraljeve garde.

20. septembra dopoldne se je vršilo zadnje zborovanje kongresa. Prvi je predaval prof. Jaroslav Hlava o „raku trebušne mreže“. V svojem predavanju je razvil in omenil najnovejše nazore o raku. Potem je pokazal Čeh dr. Marek iz Kuklen zbirko krogelj in sekancev, ki jih je kot srbski vojni zdravnik v srbsko-turške vojski leta 1877. in 78. izvadil ranjencem. Turki so uporabljali zgolj svinčene krogelje. Te so bile od udarcev na kosti zelo deformirane, nekatere, ki so obtičale na kosteh, pa sedlasto upognjene. Mestni fizik praški dr. Jindřich Zahor je govoril o „zdravstvenem stanju praških občinskih šol in o poslovanju šolskih zdravnikov“. S pohvalo je omenil šolsko higijeno zadevajoča prizadevanja dr. Markovića iz Belegagrada, na katero naj bi srbska vlada polagala posebno važnost. Mestni fizik dr. Fran Gundrum iz Križevca je predaval o „vplivu duhana na človeško telo“ in o „umiranju za kužnimi boleznimi v Hrvatski tekom zadnjih 10 let“. Dr. Milenko Materin

o „dijagnozi in seroterapiji davice“, prof. Otokar Frankenberggeri z Prage o „patogenih mikro-organizmih v jabolku“, dr. Abram Vinaver iz Šabca o „zdravljenju z Röntgenovimi žarki“. Isti predavatelj je priobčil važen donesek k vprašanju, „ali se očetova sifilis podeduje na otroke“, dr. Vojislav Kujundžić pa je podal temeljito razpravo o „prostituciji v Belemgradu“. Končno je predaval ta dan dr. Ljubomir Nenadović o potrebi „zveze vseh srbskih zdravnikov“.

Enako marljivo so delovale ostale sekcije. Naj iz teh omenimo le nekatere razprave. V fizikalno-kemični sekciji so govorili: prof. Janeček iz Zagreba o „reakciji vodikovega sulfida na talijumove soli“, prof. Leko iz Belegagrada o „mineralnih vodah v Srbiji“, prof. Rajkov iz Sofije o „ogljeni kislini in njeni reakciji na soli“, prof. Stanojević iz Belegagrada o „centralnih silah“ z eksperimenti. V bijološki sekciji so predavali: prof. Ranojević iz Belegagrada o „talofitih v Srbiji“, dr. Adamović iz Belegagrada o „nalogi in ureditvi botaniških vrtov“, ornitolog Rašković iz Negotina o „ptičjem svetu v Krajini“, prof. Aršinov iz Belegagrada o „morfološkem proučavanju regeneracije tritonov in še o drugih bijoloških pojavih pri njih“, prof. Dimitrijević iz Zaječarja o „mahovih v Srbiji“, prof. Dobrosavljević iz Soluna o „bijološko-mehaničnih uzrokih, ki so dovedli do diferenciranja živalskih in rastlinskih organizmov in ki so napotili evolucijo v dve smeri“, dr. Gundrum iz Križevca o „otrovnih pajkih, posebnosti onih, ki jih nahajamo v Hrvatski“, prof. Katić iz Kragujevca o „potrebi izdaje srbske botaniške terminologije“. V abijološki sekciji so predavali: prof. Gorjanović-Kramberger iz Zagreba o vprašanju „izvira li moderni človek od starodiluvijanskega Homo primigenius“, dr. Bončev iz Sofije o „geološkem razporedu na zapadnem Balkanu“, prof. Vasović iz Kruševca o „sledovih ledene dobe v Srbiji“. V agronomsko-veterinarski sekciji so govorili: Petar Todorović iz Belegagrada o „higijeni krav in mleka z ozirom na ljudsko hrano“, Milutin Savić o „razvoju vinarstva in sadjereje v Srbiji“, Milan Djurić iz Kragujevca o „najnovejših podatkih o plemenu naše govedine in nje sistematične razdelitve“, Osvald Pepić iz Velike Plane o „svinjski kugi in nje odvracanju“, Antonije Kobliška iz Požarevca o „komparativni patologiji s pogledom na pasjo steklino“, Aleksa Popović o „pregledovanju mesa z ozirom na ljudsko zdravje“, Matija Dudan o „vinoreji v Hrvatski, Slavoniji, Dalmaciji, Istriji, Bosni, Hercegovini in Črni gori“ in prof. Vasil Macalik iz Prerova

S I. JUGOSLOV. UMETNIŠKE RAZSTAVE V BELEMGRADU.
STEVAN IVANOV: SV. DRUŽINA.

o „anatomsko-fizioloških točkah pri presojevanju domače živine“.

Popoldne ob 3. se je vršila v „narodnem pozorišču“ zaključna seja kongresa. Predsednik dr. Danić se je zahvalil kongresistom še enkrat na mnogobrojni udeležbi in marljivem delovanju, na kar je prof. Hlava v lepem srbskem govoru čestital bratom Srbom na njih velikih uspehih, povdarjajoč, da so s tem položili temelj za medicinsko fakulteto. Zahvaljujoč se za bratski vzprejem jim je želel, da pod srečnim vladanjem dinastije Karadjordjevičev še dalje tako uspešno delujejo na kulturnem polju. Potem so se prečitali mnogobrojni pismeni in brzojavni pozdravi, mej njimi tudi z burnim aplavzom vzprejeta pismena pozdrava praškega in ljubljanskega župana. Nato je podal glavni tajnik prof. Stanojević resumé o znanstvenem delovanju kongresa, o številu predavanj, o razvrstitvi istih na različne stroke itd. Sprejel se je dalje predlog, da se osnuje zveza vseh srbskih zdravnikov in da se vsako 5. leto priredi kongres. II. „kongres srpskih lekara i prirodnjaka“ se bode vršil torej leta 1909 in sicer zopet v Belemgradu. Izvoljenemu pripravljalnemu odboru za osnivanje zveze srbskih zdravnikov se je poverila kot prva dolžnost ta, da stopi v dotiko z vsemi slovanskimi zdravniškimi in prirodoslovnimi društvi in da se z njimi dogovarja o združenju slovanskih zdravnikov in prirodoslovcev. Predsednik se je,

zaključujoč kongres, še enkrat zahvalil Njega veličanstvu kralju Petru I., da je prevzel pokroviteljstvo kongresa in da ga je počastil s svojo navzočnostjo. Z burnimi klici „živijo kralj“ so se razšli kongresisti.

S tem je bil oficijalni del zaključen. Kako bogat je bil kongres v znanstvenem oziru, priča pač že naše poročilo, ki pa ni in ne more biti verna in natančna slika kongresovega delovanja. S ponosom in hvaležnim srcem moramo poudarjati, da je I. kongres srbskih zdravnikov in naravoslovcev v polni meri zadostil obema v uvodnih besedah označenima zahtevama. Docent dr. Ladislav Haškovec piše v svoji „Revuev neurologii, psychiatrii, fysikalni a diaeteticke terapii,“ da ne pozna kongresa, na katerem bi bilo toliko poslušalcev do zadnjega trenutka s takim zanimanjem sledilo važnim razpravam, kakor ravno na kongresu v Belgradu. Srbi so s tem pokazali dozorelost in vrlino, ki pričata, da je v njih temelj za medicinsko fakulteto že položen.

Še višje kakor znanstveni uspeh pa čislamo združitev jugoslovanskih zdravnikov, ki jo je oživil kongres. Tu smo se videli, tu smo spoznali, da si stojimo mnogo bližje, nego smo mislili in občutili smo, kaj premorejo Slovani, če so le edini mej seboj! To zedinjenje Slovanov na kongresu in na belgrajskih slavnostih je važen dogodek v razvoju jugoslovanskih narodov. Naj bi jim vzklikli lepši in srečnejši dnevi!

Zvečer se je vršil na čast kongresistom banket. Prostorna dvorana pri „Kolarcu“ je bila do zadnjega kotička zasedena; odstraniti so morali celo godbo, da so na tribuni dobili prostora za mnogoštevilne goste. Navzoči so bili zastopniki vlade in občine, a prišlo je tudi mnogo odlične belgradske družbe, ki je hotela ob slovesu počastiti kongresiste. Določenih je bilo le par govornikov. Najprej je predsednik občine, Kosta Glavinić, še enkrat izrazil svojo radost, da je bilo mesto Belgrad pozorišče tako odličnega in sijajnega zborovanja. Za njim so sledili ostali govorniki. Za Čehe so govorili prof. Hlava, dr. Jindřih Zahor in docent dr. Heverov, ki je želel Srbom, da se kmalu uresničijo njih želje. Kakor so Čehi kmalu po prvem zdravniškem kongresu dobili svojo medicinsko fakulteto, tako bodi i v Srbih. Za Slovence je govoril dr. Démetér Bleiweis-Trsteniški, ki se je v iskrenih besedah zahvalil srbskemu narodu. Iz srca prihajajoče besede so našle odmev v vseh srcih. Za Hrvate sta govorila prof. Janeček in dr. Gundrum, ki sta oba v krasnih, navdušenih besedah poudarjala ljubezen in slogo mej Srbi in Hrvati. Za Bolgare je govoril dr. Čavov, od Srbov dr. Subotić mlajši, ki je slavil ginekologa dr. Jovanovića kot proponenta in duševnega prouzročitelja kongresa. Z vznesenim srcem smo prebili ta lepi večer in le težko smo se ločili od srbskih prijateljev.

NADA.

Roman. Spisala Zofka Jelovškova.

(Konec.)

VI.
Kolikrat se je Nada pozneje nehote nasmehnila, ko se je spomnila, kaj je povzročilo pravzaprav končni obrat vsega njenega življenja. Res, malenkosti so, okrog katerih se vrti vsa ta naša osoda, ki se nam zdi, ah, tako imenitna, ogromna in ki je v veseljstvu nič. Domišljavi smo vsi in ne škodi nam, kadar nam kakšna smešnost zareži v obraz . . .

Tisti večer, ko so slavili pri Trdinovih „triletnico“, odkar je prišla Nada prvič gori v njihovo domovanje, — tisti večer torej, ko sta gledali z Vero s pečine doli na širo morje, sta porabila Trdinova dečka priliko in napila sta se v lopici sladkega starega refoška, napila se, kakor da je nedolžni malinovec in ne plemenita in

ognjevitá kraška kaplja. Hudo je bilo ž njima. Klicali so ju in iskali z lučjo po vsej hiši, dokler ju niso našli speča pod mizo v lopi s praznimi kozarci v rokah.

Vera se je zajokala od strahu, ali situacija je bila tako komična, oba dečka tako dražestna, da se je morala tudi ona smejati med solzami. Umili so ju, slekli, obvezali jima glave z jeshom in upali vsi, da se prebudita drugi dan brez mačka. Spala sta še trdno, ko je drugo jutro Nada odhajala, da bi dospela pred osmo doli v urad.

Začudila se je, ko je prišel popoldne Trdina na pošto z resnim, preplašenim licem.

„Nesrečna fanta! Sam ne vem, kaj naj počnem. Vera se ne da umiriti, in sam sem v skrbeh.

Strašno jima je slabo; menda imata vročico, bleda sta in odkar sta se prebudila, bljujeta neprestano. V bližini ni nobenega doktorja, zato pravi Vera, naj telegrafiram v Trst teti, ki bo že kakšnega poslala. Nesrečna reč! Vino je bilo sladko, pa sta se ga nacukala! Kdo bi si bil mislil! Nikoli jima ne dam piti vina, niti z vodo ne, in zdaj se mi opijeta, kakor čepa. Taka otroka! Za malega se v resnici bojim. Kakšne skrbi ima človek zaradi take bedarije, ki bi se ji najrajše smejal!" Trdina se je res zasmejal, ali smeh je bil neodkritosrčen in prisiljen.

Nada je sestavila obširnejšo brzojavko Trdinovi teti v Trst, naj pošlje zdravnika v Križ, kate-regakoli in takoj, in naj se zglosi zdravnik, ki ga pošlje, na pošti v Križu, da dobi tam spremljevalca, ki ga odpelje dalje.

Nato je odšla s Trdino domov, da pomaga Veri in jo malo umiri.

Pozno zvečer je dospel zdravnik — bil je Gojko Zemljan. Ko je ugledal Nado, ni bil nič manj presenečen, kakor ona sama. Čuden slučaj se je zaigral z njima. Gojko je bil asistent pri znanem in popularnem tržaškem zdravniku, ki ga je poslal namesto sebe k Trdinovim.

Pregledal je dečka in potolažil prestrašene starše, da jima ne bo hudega, da imata sicer izvanredno močnega — mačka, ali najdalje v dveh dneh bosta zopet skakala okoli hiše, kakor prej.

Po tej izjavi mladega zdravnika je tudi Vera oživela, in mala grešnika se njenemu materinskemu srcu nista več tako silno smilila, kakor še četrť ure prej.

"Samo da ni hujšega, to jima še privoščim! Pomislite, kaj tacega! Ves dan sem kakor iz sebe. Vsa otečena sem od jokanja!"

Dr. Zemljan je dal dečkoma zdravila, da bi se jima pomiril želodec, potem je Vera priredila večerjo. Dečkoma je bilo kmalu boljše in ko sta zaspala, se je Vera že sama šalila iz svojega strahu in skrbi. Opazila pa je tudi hitro čudno zadreg med Nado in med Zemljanom.

"Zdi se mi, Nada, kakor da bi bila ti že od prej znana z gospodom doktorjem," jo je interpelirala naravnost.

"Ah, kaj vam ni gospodična še ničesar pripovedovala?! Seveda, taka smešna malenkost! Oh, gospa, to je važna stvar. Prva ljubezen, nesrečna bolezen . . . je pel neki moj kolega. Gospodična Nada je bila prva moja ljubezen, to je zelo važno, gospa. Davni časi . . . tempi passati . . . Jaz sem bil takrat še idealen fantiček brez brk, gospodična Nada pa je nosila takrat še kratka krila."

"Pripovedujte, gospod doktor, pripovedujte! Nada zatrjuje, da je moja udana in odkritosrčna prijateljica, ali o tem mi ni rekla ničesar!" se je jezila Vera.

"Saj sem rekel," je ugovarjal dr. Zemljan, "saj sem rekel, gospodična je smatrala pač vso tisto otroško epizodico za tako brezpomembno, da jo je pač že davno pozabila."

"O, o tega ne verjamem! Glejte, kako je zardela! O, Nada, tako je tvoje prijateljstvo?! Čakaj, to si zapomnim! — Samo domišljajte si, gospod doktor, mnogo si domišljajte. Kdo ve, zakaj mi ni povedala!"

Gojko je pripovedoval pol humoristično, pol resno vso historijo svoje in Nadine prve ljubezni, tudi tisto slovo v Fužinah, ali onega dogodka pri Savici ni omenil, niti onega razgovora v Ljubljani, ko je umrla Nadina mati.

"Torej na Šmarni gori je bilo, ko sta se poljubila prvokrat? Na Šmarni gori, bogme, zdi se mi, da sem bila jaz takrat tudi na tistem izletu! Dà, dà, zdaj se vas prav dobro spominjam, gospod doktor. Ah, pomislite, kako se snidejo stari znanci! Ti, človek moj," se je obrnila na moža, "kaj ko bi si še nočoj privoščili kakšno slavo?"

"Dobro! Že iz veselja, da tema našima prebitima fantoma nič ni!" je pritrdil Trdina in sam je odšel v klet, da poišče "kaj takega, da bi se dalo dostojno trčiti".

Vera je nalivala v kupice. "Trčimo!" je rekla, "trčimo! Vesela sem danes, da so se na tako lep način izpremenile moje skrbi, vse moje smešne skrbi, — kaj ne? — v odkritosrčno radost. Dobrodošli, gospod doktor, upam, da niste zadnjič gost pod našo streho! In zdaj trči še ti, Nada, s "prvo svojo ljubeznijo"! Lepo trči, da bodo čaše veselo zapele, saj veš: Wann die Liebe ausgeglüht, fängt die Freundschaft an . . . In tako prijateljstvo, pravijo, da je najtrpežnejše!"

"Wann die Liebe ausgeglüht . . ." je ponavljal Gojko in pogledal Nadi v oči. Roka mu je lahno zatrepetala, ko je vzdignil kupo . . .

"Krasno življenje imate tukaj gori", je rekel takoj nato Trdini skoraj zavidno. "Kakor kralj živite in še lepše! Lepo posestvo, — mir, — zdravo delo, — ljubeznivo soprogo, krasne otroke... Bogme, jaz sem drugače prav dobre volje, ali tukaj bi se mi malone stožilo, kakor beraču pred vratmi . . ."

"Oho, oho! Vi slikate moje življenje res prezapeljivo! Glejte, otroci pridejo do refoška, in vse slave bi bilo kmalu konec!"

Smejali so se vsi, ali Gojku se je vendar zdelo, da je razburjen, kakor še nikoli, da je sentimentalni, celó žalosten in preden je legel spat, si je ponovil parkrat, da je smešen, da je norec, osel pravzaprav . . .

— — — — —
„Enkrat, kakšno nedeljo popoldne pridem, pa vas spremim gori k Trdinovim, Nada. Ali se boste jezili?“ je vprašal dr. Zemljan, ko se je poslavljajal pred pošto od nje in od Trdina.

„Zakaj bi se jezila? Pot je dolga gori in kratkočasnejše bo, kakor kadar hodim sama.“

Že tretjo nedeljo se je oglasil pred dvanajsto na pošti. „Zglasil sem se, da ne odidete po obedu brez mene.“

Nada se je smejala. Bilo ji je veselo in prijetno. Brez zadrege je gledala Gojka. „Veste, da me bodo v trgu opravljali, da hodim sama z gospodi v posete in še tako daleč po samotnem Krasu!“

„Ah, veste kaj, naročite nekaterim damam, naj naju nadzirajo z dalnogledi, kako pojdeva po poti navzgor! Svetoval bi vam, da si najamete posebno strogo gardedamo, ki vas bo čuvala!“

Šalila sta se tako ter se smejala. Nada se je spomnila, kako je dejala Vera oni večer: Wann die Liebe ausgeglüht, fängt die Freundschaft an. . . Simpatična ji je bila ta misel in z velikim zadoščenjem je konstatirala, da je njeno srce popolnoma mirno.

V polnem solncu sta odšla iz trga. Bilo je že skoraj vroče. In ko sta tako sama stopala po peščenih poti med kraškim skalovjem, jima je pogovor zastajal vedno bolj.

Kakor da bi nekaj slutila, tako tesno je postalo Nadi. Hotela je pripovedovati karkoli, da bi prekinila mučni molk, ali zastonj je iskala misli; vse se ji je zdelo neumno in rajši je molčala.

Nakrat se je Gojko ustavil, pogledal ji je naravnost v oči in obraz mu je vztrepetal.

„Nada, povem vam nekaj strašno banalnega: Rad vas imam! Še vedno vas imam rad.“ Nasmehnil se je dobrodušno in mirno. „Ali se vam ne zdi, da naju življenje čudovito hitro izuči? Najprej mislimo, da se nam bo ono pokorilo, pa se moramo mi njemu. In končno ni to niti tako hudo, kakor si mislimo prvi trenotek. Ali mi verujete? Čisto nič nisem mislil na vas. Spominjal sem se vas res včasih, a redkokdaj, kakor se spominjate kakega lepega dneva iz otroških let. Daleč je tisti dan, neizrečeno daleč je za vami in zato se vam zdi še lepši, še mamljivejši. Smešna želja vas obide: še enkrat bi hotela

imeti tisti dan, eno uro vsaj . . .! Pa se vam odpro oči, ki so tako prijetno mižale, široko se vam odpro in vi vidite, da je tisti dan ostal zadaj, daleč zadaj na poti, ki se ne boste nikoli več vračali po njej. Zaboli vas nekaj rahlo v duši, lahno, rahlo — in potem se nasmehnete, zakaj smešne in prazne so take misli, kaj ne?“

Nada se je čudila. Zopet sta šla po poti navzgor, kakor da se ni ničesar zgodilo, kakor da ji ni dejal pravkar, da jo ima „še vedno“ rad. Misli je prej včasih: če bi ga zopet videla in bi mi dejal, da me ljubi, bi gotovo omedlela. Kar omedlela bi in padla bi na tla! Razveselila bi se neskončno in obenem bi se razjokala, zakaj srce bi me zbolelo, strašno bi me zbolelo srce za vsa ta nesrečna, dolga leta, ki so ležala med nama in so mi ga vzela in oskrunila. Spomnila bi se v tistem hipu vseh njegovih besed, ki mi jih je govoril takrat v Ljubljani po materini smrti in zagledala bi pred svojimi očmi vse obraze onih žensk, ki jih je ljubil. Zakaj jih je ljubil, ko sem ga ljubila jaz?! Ko sem ga ljubila tako lepo, a ljubezen onih drugih je bila grda in umažana, samo strast, — ne, niti strast ne! — niti strast, niti ljubezen, samo izprijenost, ki se dolgočasi in želi izpremembe. — Sto misli bi misli v enem trenotku, srečna bi bila in vendar bi se ji srce zvijalo od žalosti. In omedlela bi, padla bi na tla od vseh teh čustev!

Ali zdaj je stopala po poti navzgor in poslušala ga je začudeno, kako je govoril, zgovorno, z mehkim glasom, ki se mu je slišalo, kako rad ima vse te besede, ki mu jih govore usta.

„Nada, pomislite, nič nisem sanjal, da bi kdaj živela skupaj. — Imeli ste enkrat krasen prstan, prelep prstan in izgubili ste ga, kdo ve, kje. Spomnili ste se nanj, ali nikoli niste mislili: natakнем si ga na prst in lepo se bo bliščal, kadar zamahnem z roko. Izgubljen je prstan, čemu misliti, da bi se vam svetil na prstu? — In vidite, Nada, tako sem se jaz spominjal na vas, malo, mimogrede. Na tisto, kar je človek izgubil, kar tako izgubil po nepotrebnem, na to ne misli rad, kaj ne? — Nič nisem mislil na vas, ali takrat, ko sem vas videl zadnjič pri Trdinovih, sem vedel takoj: zdaj je vse dobro! Kakor da bi se ne bilo dogodilo nikoli nič žalostnega. Kaj ne, vi ste se jokali na Fužinah, pa sem prišel, v strahu sem prišel, po nepotrebnem sem se bal, kaj ne? — in zdaj se vračava v mesto in vesela sva! Saj ste veseli Nada in srečni?“

Ustavil se je zopet pred njo in ona se je zasmejala. Otroško se je zasmejala na ves glas: „Vesela sem, Gojko!“

„In to se razume, da boste moja žena?“

„Dà, razume se v resnici. Samo zato sem prišla na svet, da bom vaša žena, samo zato!“

„Ali ste vedeli, da pridem in da vam porečem, da vas imam rad?“

„Nič nisem vedela.“

„Vidite, kako je smešno! In jaz sem vedel vse že naprej. Od zadnjic sem vedel vse. Vedel sem, da me imate radi, Nada, a da mislite, da me nimate nič radi.“

„Ah, tudi to ste vedeli?“

Prijel je njeno roko in jo je poljubil in potem sta zopet šla navzgor, ona pred njim.

„Dà, in celó to vem, da ste razočarani.“

„Kako, razočarana?“

„Razočarani ste, ker ste si mislili, da bi moralo biti to zelo nenavadno, če bi vam jaz rekel, da vas ljubim. Nenavadno bi bilo, lepo in tragično obenem, tako ste mislili.“

Tiho, kakor zasein čudeč je rekla: „V resnici, drugače sem si mislila.“

„Nada, ali ste mislili kdaj na to, ali ste slišali kdaj: mirna sreča? Mirna sreča, to je, to bo najina sreča. Mnogo se mora trpeti, kolikrat se mora resignirati, da je srce občutljivo, da vedno boli. Pa tudi ta bol je sladka in lepa, kaj ne? In človek je boljši, sebi je boljši, drugim in lažje je srečen. Kaj ne, čim več je človek pretrpel, čim bolj se je razočaral, tem lažje je srečen. In ta sreča je potem pokojna, globoka, ne plapolala divje, kakor požar v viharju, nego sveti mirno, sveti tiho in greje vas v dno srca.“

„Lepo ste rekli to. Zdi se mi, res: boli me v duši. Če bi bilo zvečer v mraku, bi zaprla oči, in solze bi vroče tekale izpod trepalnic in bi kapale preko lic. Rada bi se zjokala, zakaj mnogo je tega, kar me boli v srcu in vendar sem srečna. Srečna sem zelo, ali vriskati ne bi mogla. Tako sem si mislila prej: kadar bom srečna, bom vri-

skala zmagoslavno in glasno, da bi me slišali vsi ljudje. Zdaj pa sem tiha in zbrana in skoraj otožna.“

„To je zato, Nada: mirna sreča je globoka in nema, in dokler človek ne trpi, je ne razume in ne doseže.“

Pod vrhom je rekel Gojko: „Sediva malo na skale in glejva na morje! Misli so svetlejšje in čistejšje, ko gledate v to neskončno daljnjo krasoto!“

Nada se je zamislila: „Ko sem bila stara šestnajst let sem imela toliko sanj! In tako lepe so bile moje sanje, ko sem imela šestnajst let! Če danes sanjarim, ni več tako lepo. Takrat je bilo, kakor da sanje niso sanje, nego kaj več; takrat so bile vse sanje tako resnične. Kar zaželim si in vse vzraste pred menoj, čudežno se zablišči pred menoj in jaz vstanem in vse je res. Stoži se mi, kadar se spomnim na tisto dobo!“

Gojko se je nasmehnil. „Veš, kaj mislim? Hitro pojdem kam v hribe za zdravnika. Tam je lepše in človek je lahko koristen. Kmetje naju bodo imeli radi. Dobro bo za naju, da greva v tak kraj. Poznam znanca, ki je imel prazno dušo, ki je bil prazen človek brez značaja, za dober obed bi bil izdal brata . . . Dobil je mesto zdravnika nekje v najbolj siromašnih hribih in čisto se je izpremenil. Pozna ljudi, zato je dober! Veš, Nada, v hribe pojdeva, tam so reveži, tam ne bo časa za sanje. Ali srečna bova gotovo. Zakaj bi ti bilo žal za tiste čase, ko si bila stara šestnajst let?! Kaj je dragocenejše, — tisto, kar ti napiše zrel pisatelj iz bogastva velike svoje duše, — ali tisto, kar ti pove z ljubeznivim glasom dražesten otrok v svoji naivnosti? — Ah, ljubi življenje, Nada, ljubi ga danes, vsak dan! Človek postane dober na ta način, poet postane, razumen, pаметen in vznešen v sladkosti, kakor v zlu. Bodimo dobri, da bomo bolj uživali, da bomo srečnejši; bodimo srečni, uživajmo, da bomo več živeli!“

NA GOSTIJI.

Zacvetela je črešnja
na griču zelenem,
k njej je prišla čebela
v nakitu rumenem

„Odpri, čašice medne,
ti črešnja prebela,
k tebi sem na gostijo
jaz danes dospela.“

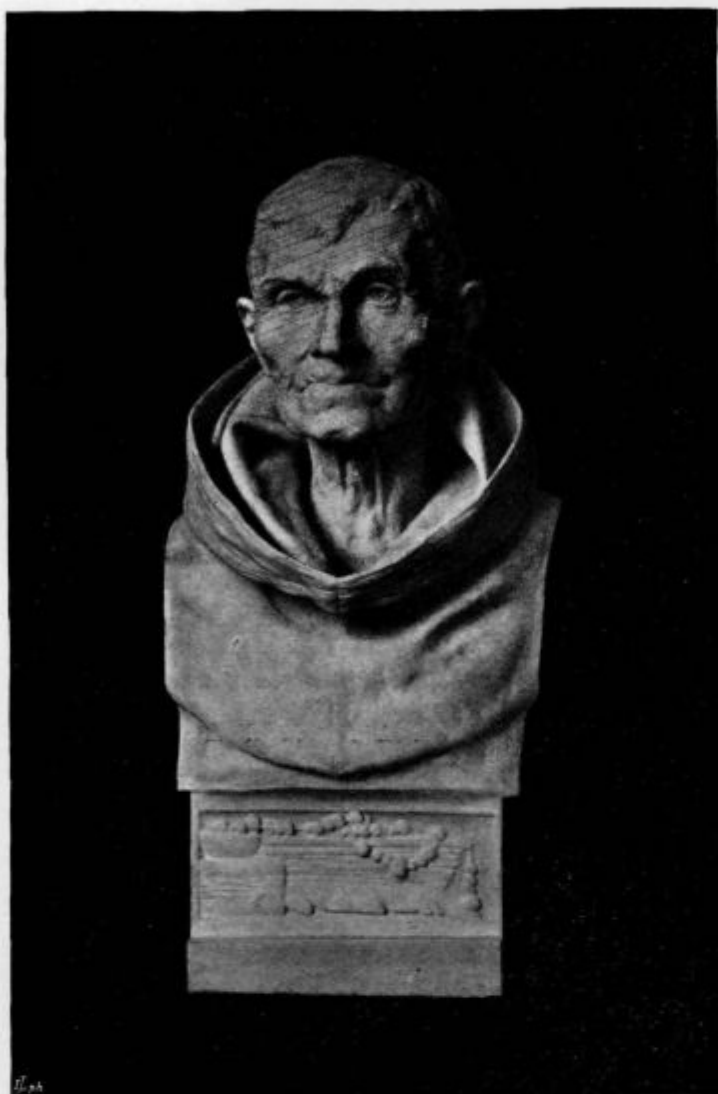
Gostoljubno je črešnja
v svoj hram jo pustila
in iz kelihov polnih
čebelo gostila.

V izobilju, čez mero
sladčic je še bilo,
ali že se čebeli
v svoj panj je mudilo.

Vsa omotena steze
v ulnjak ni več znala
in blodila po griču
pijanka je mala.

A smehljala se črešnja
na holmcu je gori
in zaklepala hrame
o večerni je zori.

C. Golar.

S I. JUGOSLOVANSKE UMETNIŠKE RAZSTAVE
V BELEMGRADU.

ROBERT FRANGEŠ:
SV. DOMINIK.

JUGOSLOVANSKA UMETNIŠKA RAZSTAVA.

Spisal A. G. Matoš.

Cetudi ni popoln ta prvi jugoslovanski salon v Belemgradu, more vendar služiti ko merilo umetniškega razvitka med jugoslovanskimi plemeni. Glavna impresija razstave je ta, da se odlikujejo Srbi v zgodovinskih snoveh, Bolgari v žanru, Hrvatje in Slovenci pa so univerzalni, rafinirani in moderni umetniki. Pri Bolgarih je vobče umetnost še vedno ilustracija društvenega, sočasnega, zunanega življenja, pri Srbih ilustracija prošlosti, pri Slovencih in Hrvatih pa ilustracija duše, subjektivne in komplicirane. Potemtakem je srbski oddelek prirodno središče razstave, ker je

prehod iz bolgarske primitivnosti v hrvatski-slovanski artizem.

Dovolite, da se bavim danes le s Srbi in Slovenci!

Jedini srbski slikar v širokem smislu te besede je Paja Jovanović. Njegova tehnika je pleinairska, njegovo epsko shvatanje široko, monumentalno. To je edini dekorativni slikar na vsej razstavi v masivnem slogu Veronesa, Rubensa in modernih Francozov: Conture, Constans . . . Škoda, da na razstavljenih slikah („Krunisanje Dušanovo“, „Ženidba cara Dušana sa Aleksandrom, sestrom bugarskog cara“) ni toliko dramske ži-

vosti in življenja kakor na Jovanovičevih prizorih iz starosrbskega in črnogorskega življenja!*

P. Jovanović je srbski umetnosti to, kar je Ilija Rjepin ruski, Matejko poljski, Brožik češki, Menzel nemški, Medović hrvatski: srbski slikarski Walter Scott. Njegov kolorit je prost, njegova risba perfektna, rdeča boja preponderantna; najbolj ga zanimajo figure, efekte solnca na prirodi pa zanemarija popolnoma. Polakademska njegova tehnika je inferiornejša od njegovih kompozicij.

Kiparski njegov pendant je Gjoka Jovanović. Isti historijski, monumentalni, dekorativni in polakademiški slog („Crnogorka na straži“, „Guslar“, „Zora oslobođenja“, „Velika Srbija“, „Kara Gjorgje i kralj Petar“ i. dr.)

Knez Božidar Karagjorgjević in Danilovac zavzemata na srbski razstavi posebno mesto. Danilovčeva dela so najbolj umetniški del srbskega oddelka za deli Paje in Gjoke Jovanovića. Danilovac je s Hrvatom Klementom Crnčićem edin dobri radirar v jugoslovanskem salonu. Mlademu in nadarjenemu umetniku želim, da se dvigne do popolnosti Rembranda in Goye ali v modernem času Rops in Klinger!

Če bi bil knez Božidar Karagjorgjević tudi arhitekt, bil bi med Srbi prvi renesančan. Njegov benetski pejzaž je izboren, izvršen v slogu francoskih impresionistov. Njegove medalje kralja Petra in kneginje Zorke so najboljše te vrste na razstavi. Dela na koži in na kovini v stilu Lalligua pa so slabše. Knez Božidar je slikar, kipar, draguljar in pisatelj. Če bi bil še muzik in arhitekt, bi imeli v njem tako dovršen tip aristokratskega diletanta, kakor ga ni mogla imeti še nobena kultura!

Beta Vukanovičeva je zame mnogo zanimivejša od Riste Vukanovića. Njene slike pa so na žalost vrlo različne vrednosti. Najlepša je „U polju“. Tu se iščejo samo slikarski efekti: rdeči odsev solnčnika na rožnato deklislo lice, a vse to gori in drhti v letnem solncu. Historijske slike Riste Vukanovića so ilustracije Jakšićevih stihov („Dahije“, „Žrtve Dahijske“); nekam teatralno, sajasto, v zastareli tehniki, a izvrstno risano. Lepa je studija „Starac“.

Marko Murat je brez dvoma danes najboljši srbski portretist. No, njegova umetnost je še mlada; Murat še išče svoj slog. V tehniki je še vedno eklektik. Med tem ko so mu portreti („Simo Matavulj“, gđc. A. B. M., „ge. S. M.“, g. dr. M. Š.) akademski, išče v „Daphnisu in Chloi“ modro, abstraktno edinstvo. Njegove gole

figure pa so nelepe; ne vem, ali zaradi nestalnosti modelov ali zaradi slabega studija anatomije. Nedožorel talent!

Najzanimivejši srbski kipar je poleg Gjoke Jovanovića Simeon G. Roksandić. Njegov „Suženj“ spominja sicer na Michel Angelov vpliv, toda simbol je lep, razumljiv, izvršitev akademska, pa izvrstna.

Gjordje Krstić je danes še imitator Rembranda; Uroš Predić ni razstavil najboljših svoj del: religioznih slik, Paško Vučetić pa je podal več akademskih portretov, akt à la Heuner in studijo po Coreggiu. Njegova „Bela dona“ in portret gđc. J. Mašinove so krute, porcelanske figure in me spominjajo najneslanejšega Bouguereaua.

Najboljši srbski pejzaži so v dijaškem oddelku. „Večer“ Dragomirja Glišića me je spomnil s svojo harmonijo škrlataste večerne boje in mraka neke slike C. Durana v Luxenbourgu. Dva pejzaža Aleksandra Sekulića sta me iznenadila, zlasti oni na levi: sivo, oblačno nebo, široko zeleno polje, polno senc oblakov in skritega solnca, a v ozadju dva — tri selske strehe. Ta skica je najboljši pejzaž na srbski razstavi! Škoda, da ni mogel poslati nič zanimivejšega iz Pariza Milan Milovanović! Tudi ksilografski izdelki Petra Aničića so vrlo uspeli.

Srbska umetniška mladina obeča več cd svojih predhodnikov.

Stil nekaterih slovenskih slikarjev je najzanimivejši na tej razstavi. Njihova tehnika je — zlasti v pejzažu — najmodernejša. Nekateri med njimi gredo tako daleč, da ne slikajo za publiko (R. Jakopič in M. Jama). To sta najabsolutnejša slikarja med Jugoslovani. Ivan Grohar išče le osnovne harmonije boj v prirodi. Harmonist! V „študijah“ išče glavno karakteristično temo pejzaža in jo varira v stoterih niansah. Tako sta delala Doumieri in Whistler. Slovenci so, kakor tudi Hrvatje, v pejzaži često pointilisti, učenci Henryja Martina, Segantinija in Klimta. Njih navni naturalizem spominja na fontainebleauško šolo, na Milleta, Daubignya. Mat. Jama je razstavil nekoliko divnih pejzažov; „Na Amperi“ je ena izmed najlepših slik na vsej razstavi. No, najinteresantnejša se mi zdita Rikard Jakopič in Ferdo Vesel. Vesel je dober portretist („Parma“, „L-k“, „Rumilda“), a njegov žanr je poln globoke milosrdnosti. On je humanist in čist Slovenec. Njegov tužni, sivi, megleni kolorit me spominja Israelsa, psiholoških portretov Carrierja, iz katerih se duša nekako izliva iz trudnega telesa v tužni, medli večerni somrak. Rihard

* Glej „Slovan“ 1903., str. 304.; 1904., 312., 329.

Jakopič je zame najboljši slovenski slikar, poleg Vidoviča najboljši pejzažist in najiskrenejši kolorist na vsej tej izložbi. Glejte samo svetlobo na rokah devojke „Na pragu“! — „Osamljene steze“ in „V temnem gaju“ sta simbola borb med temnim, mističnim človekom in med morjem svetlobe, ki visi nad njim kakor tiranija misli. V pejzažih beleži Jakopič le ono, kar ga zanima, zato so njegove skice karakteristike, nianse, okostnjaki prirode. „Močvirje“ je divno delo, neverjetna slika, na kateri je z dvema, tremi krepkimi, potezami izzvano sijajno življenje vode in zemlje, a duša razsuta po svetlu in vzduhu. Jakopič je luminarist in impresionist, iskren do paradoksa, obožava sonce kakor Perz in mogel bi reči živ ono, kar je rekel veliki Turner umirajoč: „Bog je sonce!“ — Jakopičeve študije ne zaostajajo za najboljšimi slikami modernih impresionistov, njegov tuš pa je nepogrešen in gotov kakor poteza Toulouse-Lautreca . . .

Ažbetov portret „Zamorka“ je poln nepisnih nijans svetla in zraka.

Birola Gvidon, član „Vesne“, je tipičen Slovenec. Njegova „Cerkev na bregu“, „Narodna pesem“ in „Moja nevesta boš, jaz pa bom kmal' tvoj mož“ utelesenost pristnih slovenskih ljudi in pristne slovenske prirode. Birola bi mogel postati slovenski Juhani Aho.

Sličen mu je po temperamentu Maksim Gaspari, tudi član „Vesne“; — to je tudi dober humorist! „Radost“ — debelo fantè svira harmoniko nad veselimi ribicami v studencu — je lepa idilska fantazija!

Moral bi se ustaviti dalje časa pri portretih Svetoslava Martina Peruzzija in Henrike Šantlove, dveh odličnih članov „Vesne“, toda potegnila me je k sebi krasna karikatura Hinka Smrekarja „Katoliški mladeniči“, ki je pač najboljša na razstavi.

Tudi umetniški predmeti za pohišje i. dr. Rozike Severjeve, Zalke Novakove in Aleksandra Šantla kažejo veličino slovenskega modernega gibanja, kajti med Slovenci prehaja umetnost že v potrebo. Socialna naloga umetnosti pa

je ta, da nas v najintimnejšem življenju obdaja z lepoto, da vse naše življenje, javno in privatno estetizira . . . In Slovenci hočejo to!

O bolgarskem in hrvatskem oddelku jugoslovanske razstave izpregovorim prihodnjič. — Naj se mi oprostí, da sem bil v tem članku sumaren, da nisem omenil imenoma vseh srbskih in slovenskih umetnikov! Dotaknil sem se pač le najkarakterističnejših v pozitivnem in negativnem smislu ter stal pri tem na stališču objektivnosti, gledajoč jugoslovansko umetnost z vidika svetovnega. Ljudje, kakoršni so Jakopič ter Paja in Gjoka Jovanović, pa bi zaslužili vsak zase monografijo. — Oni, ki jih je zadela topa puščica moje diletantovske in le amaterske impresije, naj se tolažijo ponosno, da

„feriunt summos fulmina montes!“

S I. JUGOSLOV. UMETNIŠKE RAZSTAVE
V BELEGRADU.

NIKOLA MIHAČEVIĆ:
MOJA OBITELJ.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Vojánov - Rudolf Maister: Poezije. V Ljubljani. (Ign. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg). 1904. Cena 2 K 20 v. — V tej knjižici nam je podal Vojánov-Maister zbirko svojih poezij. Pesmi so to zdravega človeka, zdravega na umu in telesu, pesmi krepkega moža, ki uživa, kar mu nudi ta svet, ki pozna svet in si zna vsak užitek osvežiti s pesniškim naziranjem in si ga tako podvostročiti. Himen in ód tu ne bomo našli, tudi ne kajvedi vzvišenih misli, našli pa bomo tu človeštvo, kakoršno pač je, včasih táko, da ga bogovi ljubijo, včasih táko, da bi ga najraje našvrkali s šibo. Vse pa v lahki, prikupni obliki, tako da bo vsakdo pri knjigi prišel na svoj račun. — Obširno oceno prinesemo, ker to pot nedostaja prostora, prihodnjič. Dr. T.

Vekoslav Spindler: „Zapihal je jug . . .“ Samozaložba. 1904. Cena 2-20 K. Med mlajšimi poeti zavzemata Alojzij Gradnik in Vekoslav Spindler zaradi svoje plodovitosti in tehnične spretnosti že ugledno stališče. Oba sta nežna lirika, vseskozi moderna, a nikdar prisiljena. Spindler je izdal sedaj zbirko svojih simpatičnih pesmi v okusni zbirki, ki jo toplo priporočamo. Več prihodnjič.

Menično pravo. S posebnim ozirom na trgovsko poslovanje in na važnejša menična prava večjih držav spisal Anton Kuder. V Ljubljani 1904. Izdalo in založilo „Slovensko trgov. društvo Merkur“. Za nečlane 2-50 K, za člane 1-50 K. Str. 166. Več prihodnjič.

Za resnico. Spisali slovenski bogoslovci. V Ljubljani 1904. Vsekakor sem z zanimanjem pregledal ta almanah; saj knjige nisem čital s stališča kritika, ampak deloma z metodškega vidika, deloma le kot človek. — Vedno me veseli, če slišim, da se kje, da kdo dela. Morda ni vse dobro, kar dela in naredi, ali da se le dela: kajti prva vzgojevalna moč leži v delu! Seveda še iz dejstva, da kdo dela, ne sledi, da more ali sme ali celo mora predložiti svoj izdelek javnosti, češ, to sem vam oskrbel jaz in vi se naučite: v tem leži nekaj samozvesti, ki je je hitro preveč. Pa naj se to tudi zgodi, podjetja vendar ne bomo odklanjali a limine, odklanjamo le veliko pretenzijo, dasi je ne zamerimo kipeči mladosti, ki čisto misli, da ji je usojena moč kakor Petru Klepcu. — To vse velja kakor za ta almanah, tako tudi za podobna podjetja tekom zadnjih let — štiri imam v dobrem spominu. Dobro je, da deluje vsakdo v svoji stroki, in najboljše, če v dobi uka deluje le strokovno. Zato nam ugaja, da je pretežna večina prispevkov v tem almanahu strokovnih in, kolikor se to da reči, sistematiških. Je pač nekaj prispevkov, ki so napeljeni na beletristno polje; ker pa niso nič drugega kakor preoblečena propaganda — „dokazi“ v tem slučaju ne moremo reči — za kako tezo, in ker čez vse šive sili na dan pravo bistvo, zato je škoda truda, ki so ga očitno imeli pisatelji. Rezultat ne more biti tak, kakor bi jim ga želeli; vse se zliva v deklamacijo. To velja prav tako o „dramatičnih prizorih“ kakor o neprikladno naslovljeni črtici „To be or not to be . . .“ itd.; izvzamamo le vvodne pesmi. Članki so seveda teološke vsebine in, kakor se razume, le reprodukcije; za lajka zanimive zato, ker nudijo vpogled v metodo dotičnih študij. Pisateljem bodo te, ne lahke reprodukcije pač koristile, dasi so za snov, za vedo brez pomena; saj tu vsaka resnica trdno stoji in je stala, preden se pričinja dokaz. Zato je tudi

umevno, da avtorji nasprotnike kaj hitro polagajo v prah; to naj se zapiše na rovaš gorečnosti. Gospodom ne bomo jemali v zlo, da jim niso pristopna niti zunanja sredstva vsaj za temeljito kontrolo tega in onega velikega nasprotnika. Ali, da se delajo, kakor da bi popolnoma obvladali n. pr. Hegelja i. dr. ali tako težavna vprašanja kakor o religiji starih narodov, ko očitno ne poznajo temeljnih originalnih virov, to ni prav. No, ker se bore za resnico, bo menda tudi to postalo polagoma drugače. Neprijetno pa me je na nekaterih mestih dirnilo prikrito ali neprikrito polemizovanje proti kakemu dnevnemu članku; to spada v dnevnik, ne v almanah! Dr. Jos. Tominšek.

Koledar družbe Sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za l. 1905. Izdalo in založilo vodstvo. Cena 1 K 20 h. Več prihodnjič.

Koledar družbe sv. Mohorja za l. 1905. V „Glasniku družbe sv. Mohorja“ (na str. 142. tega koledarja) čitamo, da šteje bratovščina sv. Mohorja 84.598 udov ter da se razpošlje 507.588 knjig! Za prihodnje leto obljublja odbor zopet molitvenik „Dušna paša“ in Krekove famozne „Zgodbe sv. pisma“. Tudi Josip Seigerschmied grozi s III. delom svojega dela „Pamet in vera“! Obljublja pa se poleg teh zmašil tudi dvoje lepih in znamenitih knjig, ki se ju veselimo: „Gospodarski nauki“ iz peresa Rohrmana, Beleta, Guzolja, Gombača in Dularja ter II. del knjige „Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini“. Iz vseh v tem „Glasniku“ navedenih naslovov spisov, ki se objavijo v bodoče, pa ni najti ne enega, ki bi se bavil z idejo slovenskega narodnega mišljenja in svetovnega modernega napredka. Videti je, da se članki narodnega jedra, slovanskega obzorja in modernega značaja sistematično odklanjajo ter da se sprejemajo le taki spisi, ki imajo le katoliški značaj in so narodno brezpomembni. O Rusih, Poljaki, Čehih, Jugoslovanih ni in pač ne bo nikjer niti besedice, o narodni ideji slovanski niti duha! Ali je res torej, da prisega odbor družbe na geslo: „Narodnost nič, vera vse“ —? Letošnji koledar pa je vsaj v toliko boljši od prejšnjih, da prinaša kmetu dokaj pametnih in praktičnih gospodarskih naukov o prašičereji, o čebelarstvu, o hišnem davku in narodnem štetju. Velezanimiv je članek o Beneških Slovencih prof. Iv. Trinka. Značilno je, da je urednik potisnil ta lepi spis prav h koncu koledarja, dasi bi sodil na vvodno mesto! Izborna biografija Valvazorja je napisal prof. M. Pirnat ter dodal spisu zanimive ilustracije. Katoliški misijoni zavzemajo kar 14 strani! Odškodujejo nas pa zares lepe ilustracije iz življenja Kitajcev. Razen tega obsega knjiga 10 tendenčnih povestí, zbirko narodnih pripovedek iz kranjske okolice, par pesmic in nekaj zabavnega drobiža. „Hišni poet“ družbe je postal v zadnjem času menda Fr. Neubauer, ki ubira svoje strune po starih vzorih ter je v ciklu „Pesmi iz Slavonije“ koncem koncev zapel tudi pesimistično pesem o „veliki noči“ Slovencev. Hrepenče čaka Neubauer dneva „vstajenja“ svojega naroda, toda

„Ah — ena misel muči le
srce mi in glavó:
Ah kaj, če tega dneva
nikdar, nikdar ne bo!“

Mi odgovarjamo v opravičeni slutnji trepetajočemu pesniku, da tega dneva pač ne dočakamo, ako bi se izvršil sedanji program celovške bratovščine, — t. j. da postane naš narod mednarodno fanatičen katolik, ki mu je Slovanstvo deveta briga! Zato, dragi pesnik, vtihotapi vsaj ti v prihodnji „Koledar“ nekaj iskrenopatrijotskih, s slovanskim žarom prepojenih pesmi! Vsaj ti, koroški rodoljub, ne zatajaj svoje krvi in svoje domovine! —c. —r.

Fran Govékar: „Rokovnjači“. V II. predelani izdaji. „Slovanska knjižnica“, snopič 89—90. S sliko g. A. Verovška v ulogi B. Mozola. Cena 80 v.

Talijs. E. Raupach: Mlinar in njegova hči. Za diletantovske odre priredil F. G. Snopič 17. Cena 60 v.

† **Dr. Vladimir Levec.**

DR. VLAD. LEVEC.

8. oktobra je zadela slovenski narod velika nesreča. Umrl je mlad mož, ki je bil jedna najponosnejših naših nad, jedva 28 letni profesor nemškega prava na vseučilišču v Freiburgu v Švici, pisatelj dr. Vladimir Levec. Bil je resen, neumorno vztrajen in kakor mravlja delaven učenjak, iz čegar peresa je prišlo že dokaj znamenitih znanstvenih del; značajan mož čistega slovanskega srca, estetsko izobražen duh, blag prijatelj in plemenit sin svoje

domovine. Pridrži si, da prinesemo prihodnjič o pokojniku temeljito biografijo, objavljamo danes le njegovo sliko.

† **Anton Fabris.** Lani na kongresu slovanskih žurnalistov v krasnem, gostoljubnem Plznu sva še sedela skupaj za mizo poleg predsednika Hrvata, gosp. dr. Mazure, danes pa je že pod črno rušo! Zdel se mi je najzanimivejši tip med vsemi kolegi: elegantno slok, visok, dolgega, ozkega, bledega obraza, ogljeno črnih, kakor žareče oglje se svetlečih oči in goste črne brade. Idealen fanatizem in neizprosna, jekleno trdna vztrajnost sta mu sijala z inteligentnih lic. In ko je izpregovoril s svojim globokim, rezkim glasom, je izlil med nas kakor lava vroč slap svetega navdušenja za slovanstvo in sveti poklic slovanskega žurnalista. — Fabris je bil Srb do mozga in žurnalist po krvi. Zato pa ga je zadelo mučeništvo, da je moral v ječo. In v ječi je izgubil zdravje ter je zapadel smrti. Bil je žrtev svojega slovanskega prepričanja, mučenik svojega poklica. Rojen 1. 1860 v Dubrovniku, je dovršil filozofijo (l. 1888) na Dunaju ter se lotil profesure. A le za kratko dobo. Potem se je ves posvetil časnikarstvu, urejal in pisal je politični dnevnik „Dubrovnik“, književni list „Srb“ in koledar za narod „Dubrovnik“. Agilen in iniciativen, je delal Fabris neumorno in na vse strani za prosveto in politične pravice Srbov ob Adriji ter je bil poslednja leta duhovit zagovornik jugoslovanske vzajemnosti. Junaku Fabrisu, padlemu na polju slovanske žurnalistike, večna slava!

Fr. G.—r.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. Gledališka sezona 1904/5 se je otvorila s Sardouovo dramo „Domovina“, veličastno himno na ljubezen do rodne grude in na požrtvovalnost za narodne svetinje, hkratu pa impozantna tragedija, ki jo povzroča slepi verski fanatizem, politična nestrpnost in razbrzdano ženske strasti. Genialni teatralik Sardou, ki je še dandanes jeden

prvih mojstrov rafinirane dramske tehnike, je podal z „Domovino“ igro, ki jo po svojem silnem efektu prekaša menda le še „Theodora“, ki je z „Domovino“ sorodna. V obeh dramah izzove pohotnica, ljubeča pristaša sebi sovražne politične stranke, velike dramske konflikte, ki se razrešijo v propast plemenite stvari, a tudi v pogibelj pohotnice same. Ženska strast, dasi ozarjena z istinito ljubeznijo, je usodni motor v dejanju obeh žaloiger; požrtvovalna ljubezen do domovine in do vseh vzvišenih vzorov naroda se v obeh dramah brez koristi razbije v tragičen nič ob prokletem egoizmu pohotne monomanistke. V „Domovini“ pa je konflikt še večji, ker sta ljubimec in mož te pohotnice najboljša prijatelj, boreča se z dušo in srcem nesebično za svete pravice skupne trpeče očetnjave. V „Theodori“ je sovražna stranka predstavljena vseskozi nesimpatično, v „Domovini“ pa je prikazan Alba vzlic svoji bestialni krvočnosti in zverinski besnosti proti Kalvincem vendarle hkratu tudi kot nežen, sila skrben in obziren oče. Glavna oseba „Domovine“ je glavar domoljubnih zarotnikov proti Albi, grof Rysor, idealen patriot najplemenitejše duše, ki spričo nesrečne domovine prijatelju Karlovi odpušča prešestno razmerje z ženo Dolores in ki mu je zadnja skrb pred smrtjo — domovina. Rysor je najkrasnejši tip rodoljuba, ki bi moral na odru razplamteti srce vsakogar, ki ima nesrečno in tlačeno domovino; iz igralca te uloge bi moral prehajati žar vrele domovinske ljubezni na vse poslušalce ter izzvati vroče solze občudovanja. Zatorej je odvisen uspeh „Domovine“ v prvi vrsti od predstavljalca uloge Rysorja. V drugi vrsti sta važni ulogi Dolores, izdajalka domovine iz ljubezni do Karlova, in Karlo, izdajalec najboljšega, iskreno ljubljenega in otroško spoštovanega prijatelja Rysora. Končno sta znameniti ulogi še Alba, krvočelnež in idealni oče ter marki, tip elegantnega francoskega junaka globoke duše. Govoriti moremo le o predstavljalki uloge Dolores, gdč. Otiliji Spurni in o igralcu Karlova, g. rež. Tišnovu. Z gdč. Spurno smo po dolgih letih končno zopet dobili heroino velikega talenta, resničnega žarkega čustva, močnega temperamenta, dokajšnje gledališčne rutine in mogočnega, modulatornega glasu. Ulogo Dolores je igrala z polnim razumevanjem značaja ter je vzbudila v nas željo, da jo vidimo še v mnogih junaških ulogah. Gosp. rež. Jaroslav Tišnov je igral Karlova simpatično in z rutino, elegantno in ne brez psihološkega poglobljenja; vendar je ostal nam in ulogi še toliko dolžan, da moramo počakati prihodnjih ulog, preden izrečemo o njem definitivno sodbo. Vobče moremo reči, da slovenska „Domovina“ ni daleko dosegla uspeha, ki bi ga ob vzorni uprizoritvi doseči morala; vtisk je kvarila neizvežbana in še čisto diletantovska komparzerija, ki ima za vzbujanje realističnega občutja v tako velikih dramah eminentno važnost, in pa polževska mrzlokrvnost nekaterih igralcev. I. dejanje, umetniško graduirano, bi bilo moralo izzvati razpoloženje groze in sočutja; no, vzbujalo je le pomilovalen smeh; rafinirano razvita ekspozicija drame, ki se pojavi duhovito na koncu dejanja bi morala včinkovati najgloblje, a se niti opazila ni. Čitajte to dejanje, potem zaslutite, kako bi moralo delovati na odru! O „zmruzojočih“ vojaških v letnih uniformah, o dekoracijah i. t. d. ne govorimo! Dejanje v mestni dvorani je zaradi premajhne komparzerije minilo brez vtiska. A čitajte ga v knjigi! I. t. d. Navzlic mnogim nedostatkem v inscenaciji, v kostumih i. dr., zlasti pa v zunanjem umevanju značajeve je bila predstava za naše razmere vendarle dostojna ter kolikortoliko na čast sloven. repertoirja.

n. r.

Slovenska opera. Prvi mesec nove sezone nam je prinesel dvoje zanimivih del: noviteto, veliko opero „Hugenoti“ Giacoma Meyerbeerja (1791—1864) in našemu

občinstvu že znano in priljubljeno fantastično opero „Hoffmannove pripovedi“ Jacquesa Offenbacha (1819—1880). Karakteristiko Meyerbeerjeve glasbe smo že očitali na tem mestu, vsled česar naj izpregovorimo le o načinu, kako so bili „Hugenoti“ za naš oder prirojeni. Opera ima v originalni obliki pet aktov. Pri nas je bil peti akt izpuščen, in občinstvo je slišalo le štiri akte ter je šlo iz gledališča z nepopolno sliko Meyerbeerjevega dela. Rudeča nit vsega dejanja je predočitev ljubezni Valentine do Raoula, ki v svoji iskrenosti presega mejo, ki je bajé postavljena med ljubimca različnih ver. V prvih štirih aktih nam opera karakterizira te dve glavni osebi in nas takorekoč pripravlja na vrhunec manifestacije ljubezni Valentine in na dramatski zaključek dejanja. To vse se pa zgodi šele v petem aktu; soprog Valentine pade v boju, s tem postane Valentina prosta svojih vezi in poda lahko roko ljubljencu Raoulu, ki pa bi moral postati katolik. Toda s fanatično hladnokrvnostjo izpove Raoul, da ostané hugenot in skoči v boj. Valentina, videč nevarnost, da izgubi na veke ljubimca, se ga oprime ter ga spremlja v krvoločno bartolomejsko noč, v kateri padeta skupno, zadeta po krogli očeta bedne Valentine. Tu šele dokaže Valentina svojo brezmejno ljubezen in nam postane simpatična. Zakaj se je peti akt izpustil, nam ni znano. Najbrže iz tehničnih ozirov; v petem aktu se namreč izpremeni pozorišče še dvakrat. Mislimo pa, da te težkoče niso na našem odru nepremagljive. Saj je vendar naša opera dospela na tako visoko stopnjo, da moremo nanjo danes že nekoliko večje zahteve staviti. S takim pristrževanjem umetniških del, kakor se je zgodilo s Hugenoti, pa inteligentno občinstvo gotovo ne bo simpatiziralo. Bolje bo, da se opere, ki jih ni mogoče izvajati popolnoma, sploh ne spravljajo na naš oder. — Primadona, gospa Skálova je pela v „Hugenotih“ Valentino, v „Hoffmannovih pripovedih“ pa Giulietto in Antonijo. Njena umetniška inteligentnost ji daje najti vsekdar ono obliko, v kateri je predstavljalajoča oseba verjetna in polna pravega življenja. S svojim toplim, mogočnim glasovnim materialom sega poslušalcu globoko v dušo, to pa zaradi tega, ker se gospa umetnica vsekdar docela vtopi v svojo nalogo in ker pozablja samo sebe, ustvarjalajoča le „osebnost“ svoje partije. Poleg gospe Skálove je iz lanskega opernega osebja ostal tudi gospod Orželski, ki je pel Raoula in Hoffmanna. V zadnji ulogi nam je ugajal bolje, ker si je bil svest, da operni pevec ne učinkuje le s svojim milim glasom, — s katerim razpolaga g. Orželski v isti meri kakor lansko leto —, marveč le tedaj, ako stori vestno tudi v igri vse to, kar od njega zahteva komponist. Z veseljem smo v novi sezoni pozdravili ta dva umetnika lanske opere, saj sta nam v zagotovilo, da ostane opera na doseženi višini, morda pa se povzpne še višje! Od novih moči se je prav srečno predstavila koloraturka gospodična Klementova — prvič kot kraljica Margareta, drugič kot Olimpija s svojim simpatičnim nastopom, zvonkim, v koloraturi dobro izšolanim glasom ter z zadostno igro. Pričakujemo od talentirane gospodične še marsikak umetniški užitek. O novi altistini, gospodični Stoizovi si še pridržujemo mnenje z ozirom na premajhni ulogi. V baritonistu, gospodu Ouředniku pa je pridobljena za našo opero moč, od katere se smemo nadejati gotovo umetniška izvrševanja. Njega petje kakor igra sta simpatična in polna pravega gledališkega temperamenta. Gospod Peršl je prav dober, rutiniran igralec ter razpolaga s sonornim basom. Ako mu bo mogoče odpraviti moteče tremoliranje in nepravilni izgovor sičnikov, bomo imeli zastopnika prve vrste za basovske vloge. Drugi tenorist, gospod Lebeda je imel manjše vloge, ki jih je pa prav dobro pogodil. Gospod Bettetto je že znan kot dober pevec in si mogoče pridobi še

igralsko rutino. Zboru pa priporočamo večjo okusnost v predavanju in primerno igro!

v. r.

Viktor Parma: Nove skladbe. V založbi Otona Fischerja v Ljubljani so izšle v priredbi za klavir instrumentalne in pevske točke iz narodnih iger „Rokovnjači“ in „Legionarji“. Vsaka točka je izšla v posebnem snopiču s s slikanim ovijem. (Glej „Slovan“ št. 10 t. I.) — Cena posamezne točke K 1:20; uvertura stane K 2:50.

Ruska drama med Nemci. Berolinci si s svojim vsakoletnim gostovanjem na Dunaju pridobivajo tudi za spoznavanje slovanske dramatike velike zasluge. Ko so l. 1899 v Raimundovem gledališču z uprizoritvijo Tolstega „Moč teme“ dosegli velik uspeh, je drugo leto sprejelo „nemško narodno gledališče“ to igro v svoj repertoar; žal, da ni povsem uspevalo ž njo, ker ni imelo dovolj sposobnih igralcev. — Lani so gostovali Berolinci v „nem. nar. gl.“ in dosegli z igro Gorkega „Na dnu“ (Nachtasy) krasen uspeh. Letos je uprizorilo „jubilejno gled.“ to igro s svojimi igralci. Tako morajo Dunajčanje najprej po ovinku črez Berolin spoznati slovanska dela, a večinoma tudi nemška moderna, preden se udomače na dunajskem repertoarju. — V prošli sezoni je gledališče v Josipovem predmestju uprizorilo Gogoljevega „Revizorja“. — Letos pa se uprizori v Berlinu Gorkega nova komedija „Dačniki“ (letoviščarji).

UMETNOST.

Kralj Peter I. in jugoslovanski umetniki. Srbski kralj, veliki prijatelj umetnosti, s katero se je mnogo bavil sam v Monakovem in v Genevi ter je že naslikal več portretov in pejsažev, je pokazal svojo ljubezen tudi dejanjski. Na I. jugoslovanski umetniški razstavi je nakupil zase 41 umetnin 26 umetnikov za 24.585 dinarjev in sicer je kupil 12 del 6 srbskih umetnikov za 5235 dinarjev; 4 dela 3 bolgarskih umetnikov za 5200 dinarjev; 15 del 10 hrvatskih umetnikov za 9980 in 8 del 7 slovenskih umetnikov za 4170 dinarjev. Določil je tudi, da se ustanovi v Belemgradu umetniška jugoslovanska galerija, za katero se bodo nakupovale znamenita dela Srbov, Hrvatov, Bolgarov, Slovencev in tudi drugih slovanskih narodov.

Slovenska umetnost v Belemgradu. Kralj Peter I. je kupil 8 del 7 slovenskih umetnikov za 4170 dinarjev. M. Valtrovič in dr. Vasić sta kupila A. Gvaizovo „Kostanjevsko pot“, J. Zoljevo „V gozdu“, M. Jamove „Breze v megli“, R. Jakopičovo „Na bregu“ in F. Veselovi sliki „Svetnica“ in „Pokrajina“. V. Veljković je kupil sliko Maksima Gasparija „Starec s košem“ in pastelno sliko Henrike Šantlove „V šumi“. Tudi uprava Kolarčeve ustanove je kupila nekaj del Slovencev za jugoslovansko galerijo.

Za loterijo na korist I. jugoslovanske razstave pa so bila nakupljena in potem izsrečkana sledeča dela Slovencev: Jos. Germa: Iz triglavskega pogorja; Mat. Strnena: Po dežju; Cel. Misa: Julij (relief); Petra Žmitka: Nadloga; Iv. Vavpotiča: Večer v češki vasi; Tratnikove: Vas Kokarje; Avguste Šantlove: Štajerska pokrajina; Kleinove: Popoldne; Henrike Šantlove: Tihožitje; Gv. Birola: Svatje. — Razen tega so nakupili še nekateri privatniki nekaj del naših umetnikov, tako da je bil tudi gmotni uspeh za Slovence izredno ugoden.

Ob zaključku razstave so bili izmed Slovencev odkovani z redom svetega Sava: prof. Anton Ažbe, profesor J. Germ, Fr. Govekar, urednik „Slovana“, Ivan Grohar, Rikard Jakopič, Henrika Šantlova in Ferdo Vesel.

II. jugoslovanska umetniška razstava se priredi v stolnem mestu Bolgarije, v Sofiji, kjer so bili srbski,

hrvatski in slovenski umetniki od 20.—23. oktobra, da so določili dobo in prostor razstave. — Slovenci so zastopali R. Jakopič, F. Vesel in časnikiar Milan Plut.

Josip Germ: Bled. Nalogo, ki jo izvršujejo pri drugih, večjih, bogatejših narodih v prvi vrsti umetniška društva, si je stavil naš akad. slikar in učitelj risanja Josip Germ v Pragi s tem, da je izdal že 2 tribarvni reprodukciji lastnih velikih oljnatih slik: „Belopeško jezero“ in „Bled“. Odločil se je za to podjetje, ker nimamo Slovenci prav nobenih izvirnih pokrajinskih slik v taki umetniški reprodukciji, da bi bile slike v okras vsakega slovenskega salona. Brez samoljublja in brez smešnega lokalnega patriotizma lahko trdimo, da je slovenska domovina po svojih naravnih krasotah med najznamenitejšimi na svetu; prelestne romantike, s katero je odlikovana naša Gorenjska, najde popotnik redkokje na zemlji. In žalostno je, da smo bili toli zaslepljeni, da so nam morali priti šele tujci povedati, kak raj je naš planinski svet! Žalostno pa je in sramotno dejstvo, da vse vzlic temu poznemu spoznanju po naših sobah še danes slike tujih krajin. Zdi se, kakor bi bili ne le slepi, nego tudi brezčutni za divno lepoto, ki jo ima naša domovina! Akad. slikar Germ v Pragi pa je začel orati njivo prvi ter je izdal dvoje tribarvnih reprodukcij svojih dveh znamenitih slik, ki kažeta dvoje najlepših partij slovenske zemlje, namreč Belopeško (Klanško) jezero in Bled z otokom, gradom in snežniki v ozadju. „Bled“ je izšel pravkar v prav izborni reprodukciji, ki vzbuja vtisk originala, posnetega po naravi v poletnem jasnem večeru, ko obseva zapadajoče sonce z rmenkastim žarom gorovje, oblake nad njim in vso blejsko okolico. Slika se odlikuje s skrbno risbo in natančnim podajanjem detajlov narave, celota pa je navdana z večernim poetskim občutjem in romantiko. O umetniški ceni „Belopeškega jezera“ so prinesli česki in slovenski listi prav laskave ocene ter je žel slikar za svoje delo mnogo toplih priznanj. Nedvomno najde tudi pendant — „Bled“ isto pohvalo ter v slovenskih hišah mnogo naročil.

Upati moramo torej, da bodo podpirali pri začetem delu slikarja vsi prijatelji umetnosti in prirodne krasote, narodna društva in narodne šole; v interesu občnega napredka slovenske umetnosti in zanimanja zanjo priporočamo „Bled“. Velikost slik samih je: 50:32 cm, na kartonu 67:51 cm: cena na kartonu samem po 6 K, v rudečkasto rujavem jelševem okvirju s steklom brez kartona po 10 K; v takem okvirju in na kartonu po 12 K, v vzorkovem okvirju s steklom brez kartona po 12 K, na kartonu po 15 K. Dovoljuje se tudi plačevanje na obroke, trgovcem se daje pri nakupu primeren popust! Poštnina in zaboj se računa za lastni strošek, pošiljatev slike na kartonu in v zavitku s poštnino 40 h. Naroča se: Josip Germ, akad. slikar in učitelj risanja, Praga, Václavské nam. 10.

Spomenik A. S. Puškina so postavili v Harkovu 8. junija t. l. — na dan 105. obletnice pesnikovega rojstva — obenem pa so odprli „Puškinsko učilišče“ za 900 dijakov in javno „Puškinsko knjižnico“, za katero je dovolila mestna občina letni donesek 1000 rub. Tako je dobil

Puškin istega dne troje prekrasnih spomenikov. Zakaj bi se tudi slovenske šole ne zvale po ruskem vzoru „Prešernova šola“? — Zakaj je Slovincem neznano imenovanje: „Prešernova knjižnica“ — „Prešernovo društvo“ — „Prešernov dom“? Kaj mora biti pri nas — in prav posebno pri nas! — res vse le — avstrijsko?! Črnožolti so Slovenci od nekdaj do najtanjše mišice; — naj bi bili tudi vsaj nekoliko samoljubni! Posnemajmo Čehe in Ruse!

Spomenik poljskemu pesniku Adamu Mickiewiczu so odkrili v Lvovu z velikimi slavnostmi dne 30. okt. t. l. Mickiewicz, rojen l. 1798, umrl l. 1855 v Carigradu, je bil največji poljski poet, čegar romantična dela obsegajo 11 knjig in čegar zgodovinski ep „Pan Tadeusz“ spada med klasične umotvore svetovne literature.

Spomenik Emili Zoli postavijo v Bruslju. Izvrši ga Konstantin Meunier. Spomenik kaže z dvignjeno glavo krepko dalje korakajočega Zolo; ob podstavku so štiri alegorične podobe, ki predstavljajo najznačilnejše romane pesnikov. Tudi v Parizu postavijo Zoli velik spomenik.

RAZNOTEROSTI.

Trije literarni jubileji. Meseca oktobra so slavili Slovenci 60 letnico „goriškega slavca“ Simona Gregorčiča, Hrvatje 50 letnico romauopisca Šandorja Gajalskega-Babiča, Bolgari pa 25 letnico profesorkega delovanja in pisateljevanja Antona Bezenška, našega rojaka. „Slovan“ se pridružuje srčnim čestitkam Jugoslovancem ter kliče vsem trem prezasluznim kulturnim prvoboriteljem: Živeli! Na mnogaja ljeta!

Vseslovanski časnikarski kongres v Ameriki, ki se je vršil v St. Louisu Mo., je sklenil sledeče resolucije: 1. Slovanski časnikarji naj opusté osebnó politiko in naj kritizirajo le dejanja. 2. Prva dolžnost slovanskih časnikarjev bodi: širiti vseslovansko idejo ter delovati na kulturno združenje vseh Slovanov, ne glede na narečje, vero, črke i. dr. 3. Vsako leto se izdaj skupni vseslovanski koledar kot viden izraz vseslovanske vzajemnosti ter se praznuj god sv. Cirila in Metoda hkratu pri vseh Slovanih! —

NAŠE SLIKE.

V tej številki prinašamo 13 reprodukcij del s l. jugoslovanske umetniške razstave v Belemgradu. Upamo, da jih prinesemo v prihodnjem letniku še nekaj! Danes priobčujemo 3 slovenska dela, 5 hrvatskih, 3 bolgarska in 2 srbski deli, tako da so zastopane vse štiri narodnosti jugoslovanskih umetnikov. Posebno opozarjamo na Bukovčevó veliko sliko „Zastor“, na kateri so portreti hrvatskih pesnikov, pisateljev, igralcev in igralk! Razen teh objavljamo krasni nagrobni spomenik Ivan Rendiča in portret vseučilišnega profesorja dr. Vl. Levca.

hrvatski in slovenski umetniki od 20.—23. oktobra, da so določili dobo in prostor razstave. — Slovence so zastopali R. Jakopič, F. Vesel in časniki Milan Plut.

Josip Germ: Bled. Nalogo, ki jo izvršujejo pri drugih, večjih, bogatejših narodih v prvi vrsti umetniška društva, si je stavil naš akad. slikar in učitelj risanja Josip Germ v Pragi s tem, da je izdal že 2 tibarvni reprodukciji lastnih velikih oljnatih slik: „Belopeško jezero“ in „Bled“. Odločil se je za to podjetje, ker nimamo Slovenci prav nobenih izvirnih pokrajinskih slik v taki umetniški reprodukciji, da bi bile slike v okras vsakega slovenskega salona. Brez samoljublja in brez smešnega lokalnega patriotizma lahko trdimo, da je slovenska domovina po svojih naravnih krasotah med najznamenitejšimi na svetu; prelestne romantike, s katero je odlikovana naša Gorenjska, najde popotnik redkokje na zemlji. In žalostno je, da smo bili toli zaslepljeni, da so nam morali priti šele tujci povedati, kak raj je naš planinski svet! Žalostno pa je in sramotno dejstvo, da vise vzlic temu poznemu spoznanju po naših sobah še danes slike tujih krajin. Zdi se, kakor bi bili ne le slepi, nego tudi brezčutni za divno lepoto, ki jo ima naša domovina! Akad. slikar Germ v Pragi pa je začel orati njivo prvi ter je izdal dvoje tibarvnih reprodukcij svojih dveh znamenitih slik, ki kažeta dvoje najlepših partij slovenske zemlje, namreč Belopeško (Klanško) jezero in Bled z otokom, gradom in snežniki v ozadju. „Bled“ je izšel pravkar v prav izborni reprodukciji, ki vzbuja vtisk originala, posnetega po naravi v poletnem jasnem večeru, ko obseva zapadajoče solnce z rmenkastim žarom gorovje, oblake nad njim in vso blejsko okolico. Slika se odlikuje s skrbno risbo in natančnim podajanjem detajlov narave, celota pa je navdana z večernim poetskim občutjem in romantiko. O umetniški ceni „Belopeškega jezera“ so prinesli česki in slovenski listi prav laskave ocene ter je žel slikar za svoje delo mnogo toplih priznanj. Nedvomno najde tudi pendant — „Bled“ isto pohvalo ter v slovenskih hišah mnogo naročil.

Upati moramo torej, da bodo podpirali pri začetem delu slikarja vsi prijatelji umetnosti in prirodne krasote, narodna društva in narodne šole; v interesu občnega napredka slovenske umetnosti in zanimanja zanjo priporočamo „Bled“. Velikost slik samih je: 50:32 cm, na kartonu 67:51 cm; cena na kartonu samem po 6 K, v rudečkasto rujavem jelševem okvirju s steklom brez kartona po 10 K; v takem okvirju in na kartonu po 12 K, v vzorkovem okvirju s steklom brez kartona po 12 K, na kartonu po 15 K. Dovoljuje se tudi plačevanje na obroke, trgovcem se daje pri nakupu primeren popust! Poština in zaboj se računa za lastni strošek, pošiljatev slike na kartonu in v zavitku s poštino 40 h. Naroča se: Josip Germ, akad. slikar in učitelj risanja, Praga, Václavské nám. 10.

Spomenik A. S. Puškina so postavili v Harkovu 8. junija t. l. — na dan 105. obletnice pesnikovega rojstva — obenem pa so odprli „Puškinsko učilišče“ za 900 dijakov in javno „Puškinsko knjižnico“, za katero je dovolila mestna občina letni donesek 1000 rub. Tako je dobil

Puškin istega dne troje prekrasnih spomenikov. Zakaj bi se tudi slovenske šole ne zvale po ruskem vzoru „Prešernova šola“? — Zakaj je Slovencem neznano imenovanje: „Prešernova knjižnica“ — „Prešernovo društvo“ — „Prešernov dom“? Kaj mora biti pri nas — in prav posebno pri nas! — res vse le — avstrijsko?! Črnožolti so Slovenci od nekdaj do najtanjše mišice; — naj bi bili tudi vsaj nekoliko samoljubni! Posnemajmo Čehe in Ruse!

Spomenik poljskemu pesniku Adamu Mickiewiczu so odkrili v Lvovu z velikimi slavnostmi dne 30. okt. t. l. Mickiewicz, rojen l. 1798, umrl l. 1855 v Carigradu, je bil največji poljski poet, čegar romantična dela obsegajo 11 knjig in čegar zgodovinski ep „Pan Tadeusz“ spada med klasične umotvore svetovne literature.

Spomenik Emilu Zoli postavijo v Bruslju. Izvrši ga Konstantin Meunier. Spomenik kaže z dvignjeno glavo krepko dalje korakajočega Zola; ob podstavku so štiri alegorične podobe, ki predstavljajo najznačilnejše romane pesnikove. Tudi v Parizu postavijo Zoli velik spomenik.

RAZNOTEROSTI.

Trije literarni jubileji. Meseca oktobra so slavili Slovenci 60 letnico „goriškega slavca“ Simona Gregorčiča, Hrvatje 50 letnico romanopisca Šandorja Gjaškega-Babića, Bolgari pa 25 letnico profesorkega delovanja in pisateljevanja Antona Bezenška, našega rojaka. „Slovan“ se pridružuje srčnim čestitkam Jugoslovancev ter kliče vsem trem prezasluznim kulturnim prvoboriteljem: Živeli! Na mnogaja ljeta!

Vseslovanski časnikarski kongres v Ameriki, ki se je vršil v St. Louisu Mo., je sklenil sledeče resolucije: 1. Slovanski časnikarji naj opustijo osebno politiko in naj kritizirajo le dejanja. 2. Prva dolžnost slovanskih časnikarjev bodi: širiti vseslovansko idejo ter delovati na kulturno združenje vseh Slovanov, ne glede na narečje, vero, črke i. dr. 3. Vsako leto se izdaj skupni vseslovanski koledar kot viden izraz vseslovanske vzajemnosti ter se praznuje god sv. Cirila in Metoda hkratu pri vseh Slovanih! —

NAŠE SLIKE.

V tej številki prinašamo 13 reprodukcij del s l. jugoslovanske umetniške razstave v Beogradu. Upamo, da jih prinesemo v prihodnjem letniku še nekaj! Danes priobčujemo 3 slovenska dela, 5 hrvatskih, 3 bolgarska in 2 srbski deli, tako da so zastopane vse štiri narodnosti jugoslovanskih umetnikov. Posebno opozarjamo na Bukovčevu veliko sliko „Zastor“, na kateri so portreti hrvatskih pesnikov, pisateljev, igralcev in igralk! Razen teh objavljamo krasni nagrobni spomenik Ivan Rendića in portret vseučilišnega profesorja dr. Vl. Levca.

